

ከ1878-1914 ዓ.ም. የነበረው ጊዜ ግምገማ

ወደ ገጽ 153 ተመልሰው ቢመለከቱ፤ በዚህ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ዘመን በአፍሪካ የወንጌልን መልእክት የሰሙ ሰዎች ቁጥር እጅግ ውሱን መሆኑን ይረዳሉ። በ1914 ዓ.ም. ግን የክርስትና ብርሃን የደረሰው የአፍሪካ ክልል ከእጥፍ በላይ ሆኗል። በተጨማሪም ከፍለ አህጉሩ ወደ ዘመናዊው ሀያኛ መቶ ክፍለ ዘመን ገብቶ ነበር። በአፍሪካ ለታየው ለዚህ እድገት ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጋለች። በዚህ ምዕራፍ፡- (1) ቤተ ክርስቲያን ከ1878-1914 ዓ.ም. በነበረው ጊዜ ለአፍሪካ ያደረገችው አስተዋጽኦ ምን ነበር? (2) በዚህ ጊዜ ፈጣን እድገት ያሳየችው ለምን ነበር? (3) የአውሮፓ ቅኝ አገዛዝ አስተዳደር በክርስትና እድገት ላይ ተጽዕኖ ያደረገው እንዴት ነው? ለሚሉት ጥያቄዎች መልስ ለማግኘት እንሞክራለን።

የክርስትና አስተዋጽኦዎች

ክርስትና ለአፍሪካ ያደረገውን አስተዋጽኦ ካለፉት አራት ምዕራፎች እንደተገነዘቡ አንጠራጠርም። ሚስዮናውያንና የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ሠራተኞች በዚህ ጊዜ ያደረጉት ታላቅ አስተዋጽኦ፤ በሰዎች ሕይወት ውስጥ ከሁሉ የላቀ አስደናቂ ለውጥ የሚያመጣውን የኢየሱስ ክርስቶስን ወንጌል መልካም የምሥራች ማወጃቸው ነው። በአፍሪካ ብዙ ስፍራዎች ሰይጣን ሰዎችን በፍርሃት ባርነት አስሯቸው ነበር። ወንጌል ወደ አዲስ ስፍራ በሚመጣበት ጊዜ ግን፤ የፍርሃት ጨለማ በብርሃን እንዲተካ በማድረግ አዲስ የደስታና የነጻነት ሕይወት ያስገኝ ነበር። ይህ መልካም የምሥራች በቤተሰብና በማኅበረሰቡ የዕለት ተዕለት ሕይወት ታላቅ ለውጥ አመጣ።

ሌላው ትልቅ አስተዋጽኦ የአፍሪካን ቋንቋዎች ወደ ጽሑፍ ቋንቋነት ለማዘጋጀት የተደረገው ጥረት ነው። ከሰሐራ በስተደቡብ ባለው የአፍሪካ ክፍል ከ1878 ዓ.ም. በፊት ፊደልና የመጻፊያ ዘዴ ያላቸው ቋንቋዎች ጥቂት ነበሩ። ቀደምት ሚስዮናውያን እያንዳንዱ የአካባቢ ቋንቋ ፊደልና የአጻጻፍ ዘዴ እንዲበጅለት አደረጉ። በዚህ አኳኋን በአፍሪካ የሚገኙ ብዙ ነገዶች በታሪካቸው ለመጀመሪያ ጊዜ በጽሑፍ የሠፈረ ዘገባ ኖራቸው። አብያተ ክርስቲያን ለሕዝቡ የሰጡት፤ የአጻጻፍ ዘዴ ብቻ

ሳይሆን የሚያነበውን መጽሐፍም ነው። ከሁሉም ይልቅ ሕዝቡ የክርስቲያናዊ ሕይወቱ መመሪያ የሚሆነውን መጽሐፍ ቅዱስ እንዲያገኝ አድርገዋል።

ከቋንቋው ሥራ ጋር በቅርብ የተያያዘው ሌላ ነገር ማንበብ፣ መጻፍና ሌሎች ሙያዎችን የሚያስተምሩ ትምህርት ቤቶችን መመሥረት ነበር። ቤተ ክርስቲያን በአፍሪካ ትምህርት ቤቶች ባትመሠርት ኖሮ የአህጉሪቱ እድገት ለሀያ፣ ለሠላሳና ከዚያም ለላቂ ዓመታት በዘገየ ነበር። ቅኝ ገዢ መንግሥታት ከ1878-1914 ዓ.ም. በነበሩት ጊዜያት ሚስዮናውያን የገነቧቸውን ያህል ትምህርት ቤቶች ሊሠሩ አይችሉም፣ ምናልባትም አይፈልጉም ነበር። በአፍሪካ የሚገኘው የትምህርት ሁኔታ ይህን ታላቅ አገልግሎት ለሰጡ አብያተ ክርስቲያን ባለ ውለታ ነው። ሰዎች ባለማወቅና በጭላማ ውስጥ እንዲኖሩ የሚፈልግ ሰይጣን ሲሆን፣ የእግዚአብሔር ፈቃድ ግን ሰዎች ትምህርትና ብርሃን እንዲያገኙ ነው።

አብዛኛውን ጊዜ በአዳዲስ ቦታዎች ሁሉ ሆስፒታሎችን የሚሠሩት ሚስዮናውያን ነበሩ። በእነዚህ ሰዎች ጥረት የቀድሞ በሽታዎች አዳዲስ የሕክምና እርዳታ ይደረግላቸው ጀመር። ከዚህም የተነሣ በልጅነት የሚሞቱ ሰዎች ቁጥር እየቀነሰ ከመምጣቱም በላይ፣ ሰዎች ጤናማና ጠቃሚ ሕይወት መኖር ጀመሩ። የክርስትና መልእክት “የፍቅር ሕግ”ን ያጠቃልላል። ቀደምቶቹና በሀያኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበሩ ክርስቲያኖች ፍቅርና እውቀት ከማምጣት ጋር ቁምጥናን የመሰለ አስከፊ ሕመም ምንነት ሕዝቡ እንዲረዳ አደረጉ። ይህን በማድረግም በሕመሙ የሚሰቃዩ ሰዎች ከጎሳቸው እንዲገለሉ የሚደረግበትን ሁኔታ አስቀሩ።

ብዙ ቀደምት ሚስዮናውያንና የቤተ ክርስቲያን ሠራተኞች አዳዲስ የእርሻ ዘዴዎችን በማስተማር ሕዝቡን ረድተዋል። አዳዲስ አዝርእትንና የተሻሉ የማምረት ዘዴዎችን ለሕዝቡ አስተማሩ። በዚህ ምክንያት ሕዝቡ የሚያመርተው የምግብ መጠን በፍጥነት አደገ።

በመጨረሻ የምንመለከተው ቀደምት የቤተ ክርስቲያን ሠራተኞች እንደ ልብስ ስፈት ያሉ ዕደ ጥበባዊ ሙያዎችን ለሕዝቡ ማስተማራቸውን ነው። በእነዚህ አዳዲስ እውነቶች አማካይነት አፍሪካውያን ኢኮኖሚያቸውንና የኑሮ ደረጃቸውን ከፍ ለማድረግ ችለዋል።

ፈጣን የቤተ ክርስቲያን እድገት

ሁለተኛውን ጥያቄ መመለሱ ይበልጥ ያስቸግራል። ከሌላው ጊዜ ይልቅ ከ1878-1914 ዓ.ም. በነበረው ወቅት ቤተ ክርስቲያን በፍጥነት ያደገችበትን ምክንያት ለመግለጥ የሚቻል አይመስልም። ሆኖም ለዚህ

ፈጣን እድገት አስተዋጽኦ ያደረጉ በርከት ያሉ ምክንያቶች ያሉ ይመስላል።

ከሁሉ በፊት በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአውሮፓና በአሜሪካ የነበረው “ታላቅ መንፈሳዊ እንቅስቃሴ” ነው። በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ በታላቋ እንግሊዝና በአሜሪካ ተነሥተው፤ ሕይወታቸው የቀዘቀዘ ክርስቲያኖችን በአምልኮ እሳት ያቀጣጠሉና በሺህ የሚቆጠሩትን ደግሞ እንደ አማኞች ወደ ግል ውሳኔ ከደረሱት መንፈሳዊ እንቅስቃሴዎች ሁሉ ዲ. ኤል. ሙዲ በተባለው ወንጌላዊ ይመራ የነበረውን የሚያህል ታላቅ እንቅስቃሴ አልነበረም። ሚስተር ሙዲ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ሰዎችን ወደ ኢየሱስ ክርስቶስ ያመጡ ስብሰባዎችን በታላቋ እንግሊዝና በአሜሪካ አካሂደዋል። እኚህ ሰው ሰዎችን ወደ ክርስቶስ አምጥተው ብቻ የሚያበቁ ወንጌላዊ አልነበሩም። ወደ ክርስቶስ ያመጧቸው ሰዎች ሌሎችን እንዲያመጡ ያበረታቷቸዋል። አገልግሎታቸው በተለይ በተማሪዎች ላይ የሚያተኩር ነበር። በዚሁ ጥረታቸው መሠረት በ1891 ዓ.ም. የፈቃደኛ ተማሪዎች እንቅስቃሴ በአሜሪካ ተመሠረተ። እንዲሁም በታላቋ እንግሊዝ በ1892 ዓ.ም. የፈቃደኛ ተማሪዎች ሚስዮናውያን ኅብረት ተመሠረተ። በእነዚህና በሌሎች እንቅስቃሴዎች ውጤት መሠረት በብዙ መቶ የሚቆጠሩ የእንግሊዝና የአሜሪካ ወጣቶች ወንጌል ላልደረሰባቸው የዓለም ክፍሎች ወንጌልን ለማሰራጨት ራሳቸውን ሰጡ። ብዙ ሰዎች ወደ የትኛውም የዓለም ክፍል ለመሄድ ፈቃደኞች ሲሆኑ፤ የሚስዮን ማኅበራት አፍሪካ ውስጥ ወዳሉ አዳዲስ ስፍራዎች ለመግባትና አዲስ የሚስዮን ጣቢያዎች ለመመሥረት የሚያስችላቸው በቂ የሰው ኃይል አገኙ።

ሁለተኛው ምክንያት የአዳዲስ መድኃኒቶች ግኝት ነው። ራንልድ የተባለው ተመራማሪ በ1897 ዓ.ም. የወባ በሽታ የሚተላለፈው በአኖፈሊስ ትንኝ አማካይነት መሆኑን ከደረሰበት በኋላ፤ ትንኞች ወደ ሰው እንዳይደርሱ ለማድረግ ከተቻለ፤ ወባን ለማጥፋት የሚቻል መሆንን አመለከተ። በተገኘው አዲስ መድኃኒት አማካይነት ወባ ቀደም ሲል እንደነበረው ሚስዮናውያንን መፍጀቷ ተገታ። በዚህ አዲስ ዕውቀት የተነሣ በሀያኛው መቶ ክፍለ ዘመን በወባና በቢጫ ወባ ምክንያት የሞቱ ሚስዮናውያን ቁጥር በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ከሞቱት ያነሰ ሆኗል።

ሦስተኛው ምክንያት ከ1878 ዓ.ም. በኋላ የታየው የትራንስፖርትና መገናኛ መሻሻል ነው። አፍሪካ ውስጥ ከሚገኙት የቅኝ ግዛት አገሮች መካከል ከግማሽ በላይ የሚሆኑት እስከ በ1910 ዓ.ም. የባቡር

መንገድ ነበራቸው። ለምሳሌ የዩጋንዳ የባቡር መሥመር መሠራት በኬንያ የነበረው ሚስዮናዊ ሥራ ወደ መሀል አገር እንዲገፋ ታላቅ አስተዋጽኦ አድርጓል። በወንዞችና በሐይቅ ላይ የሚሄዱ በእንፋሎት የሚንቀሳቀሱ መርከቦች በመሀል ምድር ለሚገኙ ሚስዮናውያንና የቤተ ክርስቲያን ሠራተኞች የትራንስፖርት መገናኛን አቃለሉላቸው። ቅኝ ገዥ መንግሥታት መንገዶችን መሥራትና መጠገን ጀመሩ። ዘግየት ብሎ ደግሞ የፖስታ መገናኛ ዘዴ ተመሠረተና በዋና ዋና ከተማዎች የቴሌግራም ቢሮዎች ተከፈቱ።

የቅኝ አገዛዙ ውጤቶች

በመጨረሻም የቅኝ ገዥ መንግሥታት ወደ አፍሪካ መምጣት በቤተ ክርስቲያን እድገት ላይ ያመጣውን ውጤት መገምገም አለብን።

የአውሮፓውያን ቅኝ ገዢዎች አዎንታዊ ተጽዕኖ በአፍሪካ የቀረውን ጥቂት የባርነት ሥርዓት ወደ ፍጻሜ ማድረሱ ነበር። የባሪያ ንግድ የሚያካሂዱ አንዳንድ ዓረቦች እስከ 1900 ዓ.ም. ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ነበሩ። በኋላ ግን በቅኝ ገዢዎች ሕግጋት መሠረት ሙሉ በሙሉ ተወገዱ። ለባሪያ ሲባል መሀል አገር ባሉ ጎሳዎች መካከል ይደረግ የነበረው ጦርነትም አበቃ። አፍሪካውያን ከአገራቸው እየተወሰዱ ለባርነት ሕይወት የመዳረጋቸው ሥጋት አከተመ።

ቅኝ ገዥ መንግሥታት አፍሪካን እጅግ ያዳከማትና ለብዙ መቶ ዓመታት በነገዶች መካከል ይደረግ የነበረውን ጦርነት ቀነሱት። ለእያንዳንዱ ነገድ ድንበር በማበጀት በመካከላቸው ይነሣ ለነበረው ውዝግብ መፍትሔ ለማስገኘትም ጥረዋል።

ከላይ እንደገለጥነው ቅኝ ገዢ መንግሥታት የመገናኛ ዘዴዎችን አሻሻሉ፤ የባቡር መሥመሮች ተሠሩ፤ የፖስታና የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎቶች ተመሠረቱ። የእነዚህ ሁኔታዎች መሟላት የሚስዮናውያንንና የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮችን የመጓጓዣ ችግር አቃለሉት። የመገናኛ ዘዴዎች መሻሻል አጥቢያ አብያተ ክርስቲያን በመካከላቸው ለሚያደርጉት ግንኙነት አመቺ ሆነ። እነዚህ የተሻሻሉ የመገናኛና ትራንስፖርት ዘዴዎች ለወንጌል መስፋፋት ያገዙትን ያህል፤ ፈሪሃ እግዚአብሔር ለጎደለው አገልግሎትም ውለዋል። ለአውሮፓ የትንባሆ ኩባንያዎችና፤ መጠጥ ነጋዴዎችና ለመሳሰሉት ያገለገሉ መሆናቸውን ማስታወስ ይገባል።

የቅኝ ገዢዎች ወደ አፍሪካ መምጣት ከላይ በተመለከተናቸው ሦስት መንገዶች ለቤተ ክርስቲያን እድገት የጠቀመ ቢሆንም፤ በአንጻሩ በብዙ ሁኔታ እድገቷን ገትቷል።

መጀመሪያ ሚስቶናውያንና ቤተ ክርስቲያን የት መሥራት እንዳለባቸውና እንደሌለባቸው የሚወስኑት ቅኝ ገዢዎች ናቸው። በተለይም የሙስሊም ሕዝብ በብዛት በነበረባቸው የቅኝ ግዛት ክልሎች ይህ ይበልጥ እውነት ነበር። ለምሳሌ ነጻ የነበረው የኢትዮጵያ መንግሥት የሙስሊም አካባቢዎች በወንጌል መዳረስ እንዳለባቸው ያምን የነበረ ሲሆን፤ እንደ ፈረንሳይ፣ ጀርመንና ታላቋ እንግሊዝ ያሉ ቅኝ ገዢ ኃይሎች ግን የሙስሊም ሕዝብ በብዛት ባሉባቸው አካባቢዎች ሚስቶናውያን እንዳይሠሩ ብዙ ጊዜ ያግዱ ነበር።

ቅኝ አገዛዝ አስተዳደር በአፍሪካ የሚስቶናውያንን ጥረት የጎዳበት ሌላ መንገድ የአውሮፓውያኑ ተፎካካሪነት ነበር። ጀርመናውያኑ የፈረንሳይ ወይም የእንግሊዝ ሚስቶናውያን በቅኝ ግዛታቸው እንዲሠሩ አይፈቅዱም። ፈረንሳውያን ደግሞ የጀርመንና የእንግሊዝ ሚስቶናውያን በክልላቸው እንዲሠሩ አይፈልጉም... ወዘተ። ይህ ሁኔታ ከ1885-1914 ዓ.ም. ድረስ ባለው ጊዜ ብዙ ሚስቶናውያን የሚስቶን ጣቢያዎቻቸውን እንዲዘጉ እንዳደረጋቸው ተመልክተናል።

ቅኝ ገዢ ባለሥልጣናት የአፍሪካ ግዛቶቻቸውን በሚያደራጁበት ጊዜ፤ ነጋዴዎችን የመሳባቸው ነገር ግልጽ ነበር። እርግጥ ነጋዴዎች ወደ አፍሪካ የመጡት ከቅኝ ገዢዎች ቀድመው ነው። እንዲያውም ብዙ ጊዜ አገሮቻቸው አፍሪካን በቅኝ ግዛት እንዲይዙ የለመደቸው አውሮፓውያኑ ነጋዴዎች ናቸው። ቅኝ ገዢዎች መንግሥታቸውን ከመሠረቱ በኋላ ግን የነጋዴዎቹ ቁጥር እየጨመረ መጣ። እነዚህ ነጋዴዎች በርካታ ክፉ ነገሮችንና ሱሶችን ለአፍሪካ አስተዋወቁ። ከእነዚህ መካከል ዓለማዊነት፣ ሰውነትን የሚጎዳ ሲጋራ የማጤስ ልማድና የአልኮል መጠጦች ጉዳይ ይገኙበታል። እነዚህ ክፉ ሱሶች፣ የሰዎችን ሕይወት ከተቆጣጠሩ በኋላ ተጠቂዎቹን ለክርስቶስ መማረኩ ይበልጥ ያስቸግራል።

የቅኝ አገዛዝ ሥርዓት ብዙ አውሮፓውያን ከአገራቸው በመፍለስ አፍሪካ ውስጥ እንዲሠሩና አበረታቷቸዋል። እነዚህ ሰፋሪዎች አፍሪካውያን ነገዶች እያደጉ በሄዱ መጠን፤ የሚፈልጓቸውን መሬቶች በተለያዩ መንገዶች ይወስዱባቸው ጀመር። በአጠቃላይ ከሰፋሪዎች አብዛኛዎቹ አፍሪካውያን ወደ ሥልጣንና ኃላፊነት ሲመጡ ለማየት ስለማይፈልጉ፤ ቤተ ክርስቲያንና የሚስቶናውያን በአፍሪካውያን መካከል መሥራታቸውን ይቃወሙ ነበር። የቤቼዋናላንድን ታሪክ ስናጠና እንደተመለከትነው፤ ነጭ ሰፋሪዎች አንዳንድ የለንደን ሚስቶናዊ ማኅበር ሚስቶን ጣቢያዎችን ለመደምሰስና ለመሰባበር በኃይል ጭምር ይጠቀሙ ነበር። እነዚህ ሰፋሪዎችና አውሮፓውያን ነጋዴዎች የነገዶችን አንድነት እንዲበታተን አድርገዋል። አላን ፓቶን የተባለው ደራሲ “እሪ በይ አገሬ” (Cry the

Beloved Country/ክራይ ዘ ቢላቭድ ካውንትሪ) በሚለው መጽሐፉ ውስጥ ከተጠቀመባቸው ገጸ ባሕሪያት አንዱ፣ የዙሉ ክርስቲያን እንዲህ ይላል፡- “ወዳጄ እኔ ክርስቲያን ነኝ፤ ነጭ የሚጠላ ልብ የለኝም። አባቴን ከጨለማ ያወጣ ነጭ ሰው ነው። ነገር ግን ከአንተ ጋር በግልጽ በመናገሪ ይቅርታ ታደርግልኛለህ። የሚያሳዝነው ነገሮች መሰባሰቢያው አይደለም። ነገር ግን እንደገና አለመሠረታቸው ነው። ነጮች ይህን ነገድ ከፋፍለውታል። ይቅርታ አድርግልኝና እንደገና ሊሠራ እንደማይችል አምናለሁ። የፈረሰ ቤትና ቤቱ በሚፈርስበት ጊዜ መድረሻ ቢስ የሚሆነው ሰው ሁኔታ ናቸው አስቃዊዎቹ ነገሮች።” ነጭ ሠፋሪዎችና ነጋዴዎች፣ ለነርሱ እንዲሠሩ በሚያስገድደው “የግዴታ ሥራ” ሕግና በሌሎች አዋጆቻቸው አማካይነት አፍሪካውያኑን በማስጨነቅ ጎሳዎች እንዲበታተኑ ቅኝ ገዢዎች ረድተዋቸዋል። አፍሪካውያኑ አንዴ ከጎሳ አካባቢያቸው ከተለዩ በኋላ ወደ ደኅንነት ያመጧቸው ዘንድ ለክርስቲያን ሠራተኞች እጅግ አስቸጋሪ ሆኖባቸው ነበር። ይህ ድርጊት በእርግጥ በሁሉም የአፍሪካ ክልሎች አልተፈጸመም። ነገር ግን በደቡብ አፍሪካ፣ በሞዛምቢክ፣ በሮዴሺያ (ደቡብና ሰሜን)፣ የጀርመን ቅኝ ግዛቶችና በቤልጅግ ኮንጎ ብርቱ ነበር።

ይህ ምዕራፍ ከ1878-1914 ዓ.ም. የነበረውን ሁኔታ በአጭሩ የገመገመ ነው።

መጠቀስ ያለባቸው ሌሎች ጠቃሚ ነጥቦችም ነበሩ፡ ሁሉን ለማሟላት አልተቻለም። ቢሆንም ይህ አጭር መግቢያ በታሪኩ ስለተጠቀሰው ጊዜ የተሻለ ግንዛቤ ይኖርዎ ዘንድ በቂ መነሻ ሰጥቶታል ብለን እናምናለን።

ጥያቄዎች

1. ቤተ ክርስቲያን ከ1878-1914 ዓ.ም. ያደረገችውን አራት አስተዋጽኦዎች ይጥቀሱ።
2. ቤተ ክርስቲያን ከ1840-1878 ዓ.ም. ከነበረው ጊዜ ይልቅ ከ1878-1914 ዓ.ም. ባለው ጊዜ በፍጥነት ያደገችው ለምን ነበር? የቻሉትን ያህል ምክንያቶች ይግለጹ።
3. ቅኝ አገዛዝ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያንን እድገት ያሰናከለው እንዴት ነበር?

ምዕራብ አፍሪካ፡-

1914-1960 ዓ.ም.

ወደ ሙሉ የቤተ ክርስቲያን አገዛዝ የተደረገ እንቅስቃሴ

በዚህ የታሪክ ክፍለ ጊዜ መግቢያ፣ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ከ1878-1914 ዓ.ም. ያደረገችውን ፈጣን እድገት ባለፉት አምስት ምዕራፎች አንብበናል። አብዛኛው የአፍሪካ መሀል አገር የመጀመሪያውን የክርስትና ምስክርነት የተቀበለው በዚህ ጊዜ እንደነበርም ተገንዝበናል። ያኔ ሥራቸውን የጀመሩትን አብያተ ክርስቲያንና ሚስዮናውያን ድርጅቶች በሙሉ መጥቀስ የማይቻል በመሆኑ ዋና ዋናዎቹን ብቻ ነው የተመለከትነው። አሁን ወደ አዲስ የታሪክ ክፍለ ጊዜ የምንሸጋገርበት ጊዜ ነው። ክፍለ ጊዜው ከ1914-1960 ዓ.ም. ድረስ ያለው ነበር። በዚህ ጊዜ የቤተ ክርስቲያንና የሚስዮን ድርጅቶች ቁጥር እየጨመረ ሄደ። የመጋቢያን፣ የቤተ ክርስቲያን ሠራተኞችና የሚስዮናውያን ቁጥርም እንዲሁ። እነዚህን ተጨማሪ ቡድኖች በሙሉ በዚህ አነስተኛ ጥናት ውስጥ መዘርዘር አይቻልም። ይህ ብቻም አይደል፤ ባለፈው ክፍል የጠቀስናቸውን አብያተ ክርስቲያን እድገት ለመከለስም ስፍራ የለንም። ስለዚህ ለዚህ የታሪክ ክፍለ ጊዜ የተለየ የአጠናን ዘዴ መጠቀም ይኖርብናል።

ከሰሐራ በስተደቡብ ላለው የአፍሪካ ክፍል ቀደም ሲል ያነሣናቸውን አራት የተለያዩ ክፍሎች መመልከታችንን እንቀጥላለን። ነገር ግን በእያንዳንዱ ቅኝ ግዛት ያለውን ዝርዝር ነገር ከማጥናት ይልቅ፣ በዚያ የአፍሪካ ክፍል ቤተ ክርስቲያን ያሳየችውን አጠቃላይ እድገት እንመለከታለን። የሚቀጥሉት አራት ምዕራፎች ደግሞ በዚህ ክፍለ ጊዜ ስለ ነበረችው የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን የተደረገን አጠቃላይ ታሪካዊ ግንዛቤ ይይዛል። ይህ ያን ጊዜ የነበረችውን ቤተ ክርስቲያን እንደ ጥሩ ሥዕላዊ መግለጫ ያሳያል ብለን ተስፋ እናደርጋለን።

ምዕራብ አፍሪካና የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት

የአውሮፓ ታላላቅ አገሮች በሁለት ቡድን ተከፍለው እስከዚያ ጊዜ ድረስ በዓለም ያልታየ አጥፊ ጦርነት ማካሄድ የጀመሩት በነሐሴ ወር 1914 ዓ.ም. ነበር። በአንድ በኩል እንግሊዝን፣ ፈረንሳይን፣ ቤልጅግን፣ ጣሊያንንና ሩሲያን የያዘና አላይድ ፓወርስ በመባል ይታወቅ የነበረው

ሲሆን፡ በሁለተኛው ቡድን የነበሩት አገሮች ደግሞ ሴንትራል ፓወርስ በመባል የታወቁት ጀርመን፡ አውስትሪያና ሐንጋሪ ነበሩ። እነዚህ ኃይላት ያለማቋረጥ ለምስት ዓመታት ተዋጉ። ነገር ግን የትኛውም ክፍል ቢሆን ለፍጹም ድል የሚያበቃ ኃይል አልነበረውም። በመጨረሻ በሚያዝያ ወር 1917 ዓ.ም. የተባበሩት ኃይላት ቡድን አሜሪካ ከጎናቸው እንድትቆም ጠየቀ። ይህን በማድረጉም በአንድ ዓመት ተኩል ውስጥ ሌላውን ወገን ለማሸነፍ በቃ።

ይህ የአውሮፓውያን ጦርነት በአፍሪካ ላይ ብዙ ችግሮችን አምጥቶታል። ይህ ጥናታችን የፖለቲካ ታሪክ ስላልሆነ እነዚህን ነገሮች አንመለከታቸውም። ያም ቢሆን የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት የቤተ ክርስቲያንን አንድነት በማዘግየትና መሰናክል በመሆን ያመጣቸው ተጽዕኖዎች ስላሉ፡ እነሱን ልንመለከታቸው ይገባል። ባለፈው ክፍል እንደተመለከቱት ጎልድ ኮስት (ጋና) ውስጥ የሚሠሩ የጀርመን ሚስዮናውያን ነበሩ። ከእነዚህ ሰዎች ብዙዎቹ የጀርመን ዜግነት የነበራቸው የባዘል ሚስዮን እና የብሬመን ሚስዮን አባላት ነበሩ። የባዘል ሚስዮን የስዊዝ ሲሆን የብሬመን ሚስዮን ደግሞ የጀርመን ነበር። በአንደኛው የዓለም ጦርነት መነሻ ላይ፡ ጎልድ ኮስት ውስጥ ያለውን የቤተ ክርስቲያን ሥራ ጀርመናውያን እንዲሠሩት የእንግሊዝ መንግሥት ፈቅዶ ነበር። ሚስዮናውያኑ ለሁለት ዓመታት ሠሩ። የጦርነቱ ብርታትና አስከፊነት በተሰማ ቁጥር፡ እነዚህ ጀርመናውያን ሰዎች እንደመሆናቸው መጠን ብሔራዊ ስሜታቸውን መግለጥ ጀመሩ። ይህ ስሜት በሚስዮናዊና በማስተማር ሥራቸውም ላይ ይገለጥ ጀመር የሚል ወቀሳ ነበር። በዚህ ምክንያት በ1916 ዓ.ም. የብሬመን ሠራተኞች፡ በሚቀጥለው ዓመት ደግሞ የባዘል ሚስዮን ሰዎች ካገር ወጡ። ጎልድ ኮስት ውስጥ የነበረችው የፕሮቴስታንት ቤተ ክርስቲያን ብዙ መልካም መምህራንንና ሚስዮናውያንን የጀርመን ዜጎች በመሆናቸው ብቻ አጣቻቸው።

ብዙ የጀርመን ሚስዮናውያን የነበሩባት ሌላ አገር ቱን ናት። የእንግሊዝና የፈረንሳይ ሠራዊት የጀርመን ቅኝ ገዢዎችን ከቶጎ ሲያወጣ፡ ለሁለት ዓመታት በግዛቲቱ እንዲሠሩ ሚስዮናውያኑን ትቷቸው ነበር። በ1916 ዓ.ም. ግን የአላይድ ፓወርስ ጦር ምናልባት ችግር ይፈጥሩ ይሆናል ብሎ በመገመት፡ የጀርመን ሚስዮናውያንን ከአካባቢው አስወጣቸው።

የጀርመን ሚስዮናውያን እንዲወጡ ሲደረግ በነርሱ የተጀመረው ሥራ አልተቋረጠም። ጎልድ ኮስት ውስጥ የተባበሩት የስኮትላንድ ነጻ ቤተ ክርስቲያን የባዘል ሚስዮንን ሥራ ተረከበ። የባዘል ሚስዮን እና ነጻ ቤተ ክርስቲያን ሁለቱም በጀን ካልቪን ትምህርት ላይ የተመሠረቱ እንደመሆናቸው መጠን፡ የሥነ-መለኮት ትምህርታቸው እና የቤተ ክርስቲያን

አስተዳደራቸውም አንድ ነበር። በብሬመን ሚስዮን ይመራ የነበረው ሥራ በነበረበት አካባቢ ከእንግሊዝ ሚስዮን የተገኘ ፈጣን እርዳታ አልነበረም። መልካም አጋጣሚ ሆኖ የብሬመን ሚስዮን ብዙ የሰለጠኑ መጋቢያን ስለነበሩት ጥሩ የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር ሊመሠርት ቻለ። ሚስዮናውያኑ ከአካባቢው በሚሄዱበት ጊዜ የቤተ ክርስቲያኒቱ ሕልውና ይቀጥል ዘንድ፣ አፍሪካውያኑ መጋቢያን ተጨማሪውን ሥራና ኃላፊነት ቀጠሉ። ከእነዚህ መጋቢያን አንዱ ያኔ በነበረችው ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደረጉት ቄስ አር. ዲ. ባኤታ ናቸው።

በሌሎቹ የምዕራብ አፍሪካ ክፍሎች የቤተ ክርስቲያን እድገት በጎልድ ኮስትና በቶጎ እንደነበረው በጣም የተጎዳ አልነበረም። የነበሩት ችግሮች ቀጥሎ ያሉትን የመሳሰሉ ነበሩ። የሚረዱ ችግሮች አዳዲስ ሚስዮናውያን አለመምጣታቸው፣ ከአውሮፓ የሚመጡ አስፈላጊ ነገሮችና የሕክምና ዕቃዎች ዋጋ መጨመር፣ ለሕትመት የሚያገለግሉ ዕቃዎች እጥረት ... ወዘተ. ይህ ሁሉ ቢሆንም ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን እድገቷን ቀጥላ ነበር። ለምሳሌ ናይጄሪያ ውስጥ ትሠራ የነበረችውን የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ብቻ ይመልከቱ፡- “...የክርስቲያኑ ኅብረተሰብ በ1914 ዓ.ም. ከነበረው ከ51,750፣ በ1918 ዓ.ም. ወደ 78,189 ደረሰ። የደጋፊዎች ቁጥር ደግሞ ከ74,686 ወደ 122,238 ከፍ አለ። በዚህ ሁኔታ ነው የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ፈቃደኛ አገልጋዮች (መጋቢያን፣ ወንጌላውያንና አስተማሪዎች) ቁጥር ከ784 ወደ 1,432 ከፍ ያለው።”

ቤተ ክርስቲያን ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ከ1918-1939

አንደኛው የዓለም ጦርነት በ1918 ዓ.ም. በመጠናቀቁ ዓለም ለህያ ዓመታት ሰላም ሰፍናባት ነበር። በጦርነቱ መጨረሻ የእንግሊዝ የፈረንሳይና የቤልጂግ መንግሥታት የጀርመን ሚስዮናውያን ወደ አፍሪካ ተመልሰው እንዳይሠሩ ከለከሏቸው። ይህ የጀርመንን ሚስዮን ማኅበራት በጣም ያሳዘነ ውሳኔ ነበር። በ1924 ዓ.ም. ግን እንግሊዞች አሳባቸውን ለውጠው ጀርመኖች በእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ውስጥ እንዲሠሩ ፈቀዱላቸው። ይህ ሆኖ ብዙ ሳይቆይ ብሬመን ሚስዮን እና ባዘል ሚስዮን የተባሉት ድርጅቶች ጎልድ ኮስትና ቶጎ ውስጥ ወደነበራቸው ሥራ ተመለሱ። ቀደም ሲል ይህን ሥራ ያከናውኑላቸው የነበሩት ሁለት የስኮትላንድ ሚስዮኖች ስለነበሩ፣ በዚህ ረገድ አንዳንድ ማስተካከያዎች መደረግ ነበረባቸው። በመጨረሻም እነዚህ ሦስት የሚስዮን ድርጅቶች የሚሠሩለት አንድ አፍሪካዊት ቤተ ክርስቲያን እንድትቋቋም ተወሰነ። ይህ በጣም ጥሩ መፍትሔ ነበር። ጦርነቱ ቢጠናቀቅም ቤተ ክርስቲያንን የሚያግዙ አዳዲስ ሚስዮናውያን በአንዴ

አልጎረፉም። በመሆኑም የሚሰዩናውያንን እንቅስቃሴ ከ1918-1921 ዓ.ም. ከጦርነቱ በፊት ወደነበረበት ሁኔታ ለመመለስ ሦስት ዓመት ወስዷል። በጦርነቱ ወቅት የነበረው የቁሳቁስ እጥረትም የተቃለለው ቀስ በቀስ ከ1918 ዓ.ም. ጀምሮ ነው።

ዊሊየም ዋድ ሄሪስ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ለነበረችው ቤተ ክርስቲያን ያደረገውን አስተዋጽኦ ታሪክ ምዕራፍ ሀያ ሦስት ውስጥ ተመልክተናል። ምዕራፉ ውስጥ እንደተገለጠው፤ የመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን፤ በነቢዩ ሄሪስ ስብከት አማካይነት ወደ ንስሐ የተመለሱትን ሰዎች ለመርዳት ብትሞክርም፤ በፈረንሳይ ቅኝ አገዛዝ እገዳ የተነሣ ተሰናክሏል። ነቢዩ ሄሪስ አይቮሪኮስት ውስጥ እየተዘዋወረ በሰበክ ጊዜ፤ ጎልድ ኮስትን ለሦስት ወራት ጎብኝቶ ነበር። የጎልድ ኮስት የመቶዲስት ቤተ ክርስቲያን ከ1915-1925 ከጣዖት አምልኮ የተመለሱትንና የእንዚማ ክፍለ ሀገር ነዋሪዎችን ለመርዳት ሞክረው ነበር።

የመቶዲስቶች ቤተ ክርስቲያን ራሷን በራሷ የምታስተዳድርና የምትንቀሳቀስ ከመሆኗም በላይ ትምህርት ለማስተማር ቃል በመግባት፤ ሕዝቡ ገንዘብ በማዋጣት እንዲረዳት ጠየቀች። ይህ ድርጊቷ “ለገንዘብ ትርፍ” እንደምትሠራ አስቆጠራትና ሕዝቡን አስቆጣ። ቤተ ክርስቲያኗን የእንዚማ ብሔራዊ ቤተ ክርስቲያን ከመሆን ያገዷት ግን ሦስት ምክንያቶች ናቸው። እነርሱም፤ የሠራተኛ እጥረት፤ በካቶሊኮች በኩል የገጠማት ብርቱ ፋክክርና በእምነት መፈወስና ተአምር መሥራት ይቻላል ከሚሉ ቡድኖች የተነሣባት ቅስቀሳ ነበሩ። ይህ ሁሉም ቢሆን መቶዲስቶች፤ እንዚማ ውስጥ ከነበሩት የእምነት ክፍሎች ሁሉ ብርቱ ነበሩ።

በነቢዩ ሄሪስ ጉብኝት ምክንያት አራት ራሳቸውን የቻሉ አብያተ ክርስቲያን በአገሩ ተወላጆች እንዚማ ወረዳ ውስጥ ተቋቋሙ። ከእነዚህ ሁለቱ የተመሠረቱት በሄሪስ ስብከት በተለወጡ ሁለት የቀድሞ የጥንቆላ እምነት ካህናት ነበር። እነዚህ በአገሪቱ ዜጎች የተቆረቆሩ አብያተ ክርስቲያን አሁንም እንዚማ ወረዳ ውስጥ በመሥራት ላይ ናቸው።

ከ1918-1939 በነበረው ጊዜ በትምህርት መስክ የተደረገው ለውጥ ጥቂት አልነበረም። እስከ 1920 ዓ.ም. መላው ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የተመሠረቱት ቅኝ ገዢ መንግሥታት በደንብ ተደራጁ። እነዚህ ቅኝ ገዢዎች፤ በሺህ በሚቆጠሩ የሚሰዩን ትምህርት ቤቶች ውስጥ ይሰጡ የነበሩትን የትምህርት ዓይነትና ብቃት ተመልክተው ያሰላሰሉ ጀመር። ከእንደኛው የዓለም ጦርነት በኋላ በተለይ የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት በነበሩ ግዛቶች ውስጥ ስለ ትምህርት የተለያዩ ጥናቶች ተደርገዋል። ሚሰዩን ትምህርት ቤቶች ውስጥ የሚሰጠውን ትምህርት አስመልክቶ ፊልፕስ ስቶክስ ኮሚሽን የሚባል ፕሮጀክት ባደረገው ጥናት፤ የሚሰዩን ድርጅቶች

ይበልጥ እንዲያድጉ አሳብ አቅርቧል። ዘገባው እንዳንድ ሚስቶች ትምህርት ቤታቸውን በቅርብ እንደማይከታተሉ፤ አብዛኛዎቹ ትምህርት ቤቶች የተሠሩትም ሕዝብ በብዛት በተከማቸበት ስፍራ እንደሆነ፤ ገጠር ያሉት ግን በጣም ጥቂት ትምህርት ቤቶች መሆናቸውን ያመለክተ ነበር።

ከእንደኛው የዓለም ጦርነት በኋላ፤ አብያተ ክርስቲያን የሚሰዩን ማኅበራት፤ ትምህርት ቤቶቻቸው ብቃት ያላቸው ምርጥ ምሑራንን ለማፍራት ወደሚችሉበትና ከፍተኛ ትምህርት ሊሰጡ ወደሚችሉበት ደረጃ ከፍ ለማድረግ በጋራ ይሠሩ ጀመር። በ1920ዎቹ ጋና ውስጥ በትምህርት እድገት አንጻር ከሁሉ ልቆ የታየው የአኪሞታ መመሥረት ነበር። የአኪሞታ ትምህርት ቤት በ1924 ዓ.ም. ለጋና ትምህርት ቤቶች ሞዴል ይሆን ዘንድ ተሠራ። ትምህርት ቤቱ ከመዋዕለ ሕፃናት እስከ ሁለተኛ ደረጃ ያለውን ትምህርት ከመስጠቱም በላይ፤ የመምህራን ማሰልጠኛም ነበረው። የትምህርት ቤቱ የመጀመሪያ ምክትል ኃላፊ ዶክተር ጄ. ኢ. ኬ. አግሬይ ይባሉ ነበር። ዶክተሩ፤ የአሜሪካ መቶዲስት ኤጲስቆጶሳዊ ጽዮን ቤተ ክርስቲያን አገልጋይ ይሆኑ ዘንድ ለሥልጠና ወደ አሜሪካ ተላኩ። ጥናታቸውን ካጠናቀቁ በኋላ ኒውዮርክ ወደሚገኘው ኮሎምቢያ ዩኒቨርሲቲ በመግባት እዚያ የሚሰጠውን ትምህርት ፈጸሙ። ወደ ጋና ተመልሰው የአሜሪካ መቶዲስት ኤጲስቆጶሳዊ ጽዮን ቤተ ክርስቲያን እና ፊልፕስ-ስቶክስ ኮሚሽን ውስጥ ያገለግሉ ጀመር። አብዛኛውን የአኪሞታ ትምህርት ቤት ሥራ መሳካት የዶክተር አግሬይ ጥረት ውጤት ነበር። እንደ ዶክተር አግሬይ ያሉ ክርስቲያኖች በጋናና በሌሎቹ የምዕራብ አፍሪካ አገሮች ቤተ ክርስቲያን በትምህርት በኩል ከፍተኛ አስተዋጽኦ እንድታደርግ በጊዜው ረድተዋል።

በዚህም የታሪክ ወቅት ብዙ የሚሰዩን ማኅበራት በአገሬው ተወላጆች የሚመሩ አብያተ ክርስቲያንን ለመመሥረት የሚያደርጉትን ጥረት ገፉበት። የራሳቸው አስተዳደር ያላቸው፤ እራሳቸውን የሚደግፉ የሚመሩ እንዲሁም የወንጌልን ሥራ የሚሠሩና የሚያሠራጩ አፍሪካውያን አብያተ ክርስቲያን ለመመሥረት ይሠሩ ነበር ማለት ነው። ሚስቶናውያን ለምዕራብ አፍሪካውያን መጋቢዎችና ወንጌላውያን ይሰጡት የነበረው የሥነ-መለኮት ትምህርት ደረጃ ከፍ እንዲል ያደርጉት የነበረው ጥረት እስከዚህ ነበር። አያሌ ምዕራብ አፍሪካውያን የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ለሥነ-መለኮት ትምህርት ወደ ውጭ አገር ተላኩ። እስከ 1938 ዓ.ም. ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የነበሩ ብዙ አብያተ ክርስቲያን ካቋቋሟቸው የሚሰዩን ድርጅቶች ተረጅነት ወጥተው እራሳቸውን ከመቻል ደረጃ ላይ ደርሰው ነበር። ለዚህ ምሳሌ የምትሆን የጎልድ ኮስት ፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያን ናት። ይህች ቤተ ክርስቲያን እስከ 1918 ዓ.ም. በከፊል ራሷን ችላ፤ ከ1950 ዓ.ም. በፊት ደግሞ ሙሉ በሙሉ እራሷን ችላለች።

የስኮትላንድ ሚስዮን ለተወሰኑ ዓመታት በማንኛውም የቤተ ክርስቲያኒቱን ጥቅም በሚቃወም ጉዳይ ላይ የማገጃ ድምፅ ቢኖረውም፤ አሠራሩ ተግባራዊ አልሆነም።

ይህ ክፍለ ጊዜ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ብዙ የተነጣጠሉ (Separatist/ቤፕራቲስት) የአፍሪካውያን አብያተ ክርስቲያን የታዩበት ነበር። ምዕራፍ ሀያ አምስት ውስጥ እንደተመለከትነው፤ የመጀመሪያይቱ የአፍሪካውያን ቤፕራቲስት ቤተ ክርስቲያን የታየችው፤ በ1892 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ነበር። ዓመታት እየገፉ በሄዱ ቁጥር ብዙ አፍሪካውያን የራሳቸውን የእምነት ክፍሎች የመመሥረት ፍላጎት ያሳዩ ጀመር። በዚህ ተግባር ከሁሉ በላቀ ሁኔታ የተሳካ ውጤት ያገኙት ራሳቸውን የለዩ አብያተ ክርስቲያን፤ በአንድ ወይም ከዚያ በላቀ ሁኔታ በአካባቢያቸው ከሚገኙት ዋና አብያተ ክርስቲያን መለየቱ ጠቃሚ ወይም አስፈላጊ መሆኑን ተረዱ። አንዳንዶቹ ለአባላታቸው የተለየ ልብስ ሲያዘጋጁ፤ ሌሎቹ መድኃኒት መውሰድን የሚከለክሉና የመሳሰሉ ልዩ ሕግጋትን አወጁ፤ የቀሩት ደግሞ ለሕልምና ለፈውስ እገልግሎት ልዩ ትኩረት ይሰጡ ነበር። እንዲህ ላሉት ቡድኖች ምሳሌ ከሚሆኑ አንዱ፤ በአንደኛው የዓለም ጦርነት ወቅት ደቡብ ናይጀሪያ ውስጥ የተነሣውና “ሁለተኛው ኤልያስ” የተባለው ቡድን ነበር። የቡድኑ መሥራች የሆነውና ጋርሪክ ሶካሪ ብሬይድ የተባለው ሰው ኒው ካላባር በምትባለው ወረዳ የምትገኘው የቅዱስ እንድርያስ ቤተ ክርስቲያን ታዋቂ አባልና ታማኝ ወንጌላዊ ነበር። ቀስ በቀስ ወደፊት ስለሚሆኑ ነገሮች በማለምና መገለጥን በማየት የታወቀ ሆነ። መገለጥና ሕልሙም በድርጊት ተረጋግጧል ይባል ነበር። በመጸለይ በሽተኞችን የመፈወስ ስጦታ ነበረው ይባልም ነበር። እራሱን ሁለተኛው ኤልያስ ብሎ በመሰየሙ በዴልታ አካባቢ በሚኖሩት ክርስቲያኖችና ክርስቲያን ባልሆኑ ሰዎች ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ያሳድር ጀመር። ቦኒ እተባለው ስፍራ የሚገኘው የቅዱስ እስጢፋኖስ ጉባኤና የካቴድራል ቤተ ክርስቲያን ሦስት አራተኛው ምዕመን፤ እንዲሁም አለቆችና መሪዎች ለእርሱ ያላቸውን ታላቅ አክብሮትና አምልኮ ገለጡ። ሰውዬው ሁለት ጥብቅ ሕግጋትን አውጥቶ ነበር። እነርሱም ከአፍሪካውያንም ሆነ ከአውሮፓውያን ሐኪሞች ምንም የሕክምና እርዳታ ማግኘት ወይም መድኃኒት መውሰድ አይገባም፤ ማንኛውንም የአልኮል መጠጥ መጠጣት አይፈቀድም የሚሉ ናቸው። በዚህም የተነሣ የእምነቱ ክፍል ንቁ አባላት ቀስ በቀስ አንዳንድ የመንግሥት ሕግጋትን ይጥሱ ጀመር። በመሆኑም አስተዳደሩ አንዳንድ እቅባ አደረገባቸው። ሰዎች በቡድኑ ላይ የነበራቸው እምነት ቀስ በቀስ ስለቀዘቀዘ ቡድኑ በመጠን እያነሰ ሄደ።

የወንጌል ሥራንና የቤተ ክርስቲያንን እድገት በተመለከተ ከ1918-1939 ምዕራብ አፍሪካ የባሕር ዳርቻ ግዛቶች የማያቋርጥ እድገት ታይቷል። በዚሁ ጊዜ ፈረንሳይ ምዕራብ አፍሪካ የመሀል ግዛቶች ውስጥ የቤተ ክርስቲያን ተከላና እድገት በጣም ዝግተኛ ነበር። ምክንያቱም የሙስሊሙ ኅብረተሰብ ለወንጌል መልእክት በጎ ምላሽ አለመስጠቱ ነበር። ሙስሊሞች ባልነበሩባቸው አካባቢዎች ብዙ ሕዝብ ኢየሱስ ክርስቶስን ወደ ማወቅ መጥቷል። ለምሳሌ መሀል ናይጄሪያ ብዙ ሙስሊሞች ባሉበት አቅራቢያ ይህ ውጤት ተገኝቷል። ከ1930 ዓ.ም. በፊት ሁኔታዎችን ለማመቻቸት በተዘጋጀው ስፍራ የወንጌልን ዘር ለመዝራትና ቡቃያውን ለማየት ብዙ ጊዜ ወሰዷል። ይሁን እንጂ የለውጥ ንፋሳት አንድ ከቀደመት ዓመታት የተለየ ሁኔታ አመጡ። በ1930 ዓ.ም. በክርስቲያናዊ አምልኮ ላይ የሚሳተፉት ሰዎች ቁጥር እጅግ ይጨምር ጀመር። የተባበረው የሱዳን ሚስዮን በሚሠራባቸው አካባቢዎች ከ1935-1940 ባለው ጊዜ የእሁድ አምልኮ ተሳታፊዎች ቁጥር በእጥፍ ጨመረ። የቁጥሩ መጨመር በከፊል ሁለት ምክንያቶች ነበሩት። እነሱም፡- (1) የስብከቱ አገልግሎት ኃላፊነት በናይጄሪያውያን ወንጌላውያን መወሰዱ እየጨመረ መምጣቱ፤ (2) በዚሁ መሠረት በርካታ ትናንሽ የአምልኮ ቡድኖች ከሚስዮን ጣቢያዎች ርቀው መመሥረታቸው ናቸው። በ1935 ዓ.ም. በሱዳን ዩናይትድ ሚስዮን አካባቢ ከእሁድ አምልኮ ስብሰባ ተካፋዮች 55 በመቶዎቹ የሚካፈሉት ሚስዮን ጣቢያዎች ውስጥ ሲሆን፤ 45 በመቶዎቹ ደግሞ በስብከት ጣቢያዎች ነበር። በ1925 ዓ.ም.፤ ከህያ አንድ ዓመት አገልግሎት በኋላ የእሁድ አምልኮ ፕሮግራም ተሳታፊዎች ማዕከላዊ ቁጥር 1,000 ያህል ብቻ ሲሆን፤ በ1930 ዓ.ም. ወደ 2,000 ከፍ አለ። በ1942 ዓ.ም. ግን ከ10,000 በለጠ። ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ በብዙ ስፍራዎች ተመሳሳይ የቤተ ክርስቲያን እድገት ታይቷል።

ሌላው እጅግ ጠቃሚ እድገት፤ የሚስዮናውያን መማከርት ኅብረት መፈጠሩ ነበር። እንደ ናይጄሪያ፤ ጎልድኮስት (ጋና) እና ሴራሊዮን ባሉ አገሮች አሥራ አምስት ያህል የሚስዮን ማኅበራት ነበሩ። ብዙዎቹ የሚስዮናውያን መሪዎች ሚስዮኖች ሁሉ ያሉበት አንድ ኮሚቴ ወይም ምክር ቤት የመቋቋሙ አስፈላጊነት ታሰባቸው። ዓላማውም ይበልጥ ለመተባበር ነበር። የጎልድ ኮስት ክርስቲያን መማከርት አራት የእምነት ክፍሎችን አባላት በማድረግ በ1929 ዓ.ም. ተመሠረተ። ወዲያውኑ የናይጄሪያ ክርስቲያን መማከርት ዘጠኝ የእምነት ክፍሎችን አባላት በማድረግ ተቋቋመ። እነዚህ ካውንስሎች ሚስዮናውያን ሁሉ ከቅኝ ገዢዎች ጋር በመገናኘት ረገድ “በአንድ ድምጽ” እንዲናገሩ ረድተዋቸዋል። የትብብር መንፈስ እንዲኖርም አበረታተዋል። ብሔራዊ መማከርቶቹ ቆይተው ብሔራዊ የቤተ ክርስቲያን መማከርት ሆኑ። መጀመሪያ

የተቋቋሙት የወንጌልን ሥራና የቤተ ክርስቲያንን እድገት ለማስፋፋት ነበር። ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ ግን ብዙ የአውሮፓ ለዘብተኛ የሚስቶን መሪዎች፤ መማከርቱ በየአገራቸው የፖለቲካና የማኅበራዊ ኃይላት ለመሆን ወደሚያበቃቸው ኤኪየሚኒካል የቤተ ክርስቲያን እንቅስቃሴ እንዲለወጡ ሊገፉቸው ሞክረዋል።

ሁለተኛው የዓለም ጦርነት

መስከረም 1939 ዓ.ም. አውሮፓ ውስጥ ሌላ ትልቅ ጦርነት ፈነዳ። ያም ጦርነት የአፍሪካን ቤተ ክርስቲያን ፈጣን እድገት እንደገና ገታው። ቃሉ ቢገታም ፈጽሞ አልቆመም ነበርና ክርስትና እድገቱን ቀጠለ።

የጀርመን ሚስቶናውያን እንደገና ታሠሩ፤ ሥራቸውን እንዳይሠሩም ታገዱ። የብሬመንና የባዘል ሚስቶኖች ከቶንና ከጎልድ ኮስት የስኮትላንድ ሚስቶኖች ጋር ይሠሩ ስለነበር፤ ጀርመኖች ከሥራው ቢለዩም ቤተ ክርስቲያን ከ1916 እና 1917 ዓ.ም. ይልቅ የተሻሉና በሚገባ የሠለጠኑ መሪዎች ነበሯት። በአስተዳደር ረገድም ተሻሽላ ነበር። በመሆኑም የቤተ ክርስቲያኒቱ እድገት ቀጠለ።

አፍሪካ ውስጥ የነበሩ ሚስቶናውያን በ1914 ዓ.ም. የገጠማቸውን የመሰሉ ችግሮች እንደገና ገጠማቸው። ነገር ግን፤ “የአኅዝ መረጃዎች እንደሚያስረዱት የቤተ ክርስቲያን አባልነትም ሆነ መሠረታዊ የክርስትና እምነት ትምህርት ተካፋይነት ቁጥር ያድግ ነበር። አፍሪካውያን መሪዎች በድንገተኛ ሁኔታ ሳቢያ ወደ አዲስ የኃላፊነት ስፍራ ይመጡ ጀመር። ሚስቶናውያን አማካሪዎች በሚገባ ሊያዘጋጁባቸው ባልቻሉ ጊዜ ይህ ሁኔታ በጽኑ ቅልጥፍና ራሳቸውን እንዲያዘጋጁ ረዳቸው።”

በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ዓመታት የሚስቶን ትምህርት ቤቶች ግፊት ቀጥሎ ነበር። መንግሥትና ሕዝብ ተጨማሪ ትምህርት ቤቶችንና መምህራንን ፈለጉ። ሚስቶኖች ለትምህርት ጉዳይ በሚገባ ይተጉና ድርሻቸውን በከፍተኛ መጠን ይወጡ ጀመር። ናይጀሪያ በዚህ ጉዳይ የምትጠቀስ ናት። በደቡብ ክፍለ ሀገሮቿ ከ1937-1947 ዓ.ም. ድረስ ባለው ጊዜ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አደገ። የትምህርት ቤቶቹ ቁጥር ከ339 ወደ 473 ከፍ አለ። በ1937 የተመዘገቡ ተማሪዎች ቁጥር 69,464 ሲሆን፤ በ1946 ደግሞ 153,759 ደርሶ ነበር።

ቤተ ክርስቲያን ራሷን ለመቻል ትዘጋጅ ጀመር

ሁለተኛው የዓለም ጦርነት እንደተጠናቀቀ አፍሪካን አዲስ ተስፋ አጥለቀለቃት። የአፍሪካ ፖለቲከኞች ሕዝቡን ለፖለቲካ ነጻነት ያነሣሉት

ጀመር። ከ1955 ዓ.ም. በኋላ ብዙ የአፍሪካ አገሮች በቅደም ተከተል ነጻነታቸውን ተጎናጸፉ። በዚህም ሳቢያ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን አዲስ ግዴታ ወደቀባት። ይኸውም ለአዳዲሶቹ መንግሥታት መንፈሳዊ እድገትና ብልጽግና አስፈላጊውን አስተዋጽኦ ማድረግ ነበር። ከ1945 ዓ.ም. ወዲህ በነበረው ጊዜ ብዙ የአፍሪካ ፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን እራስን በመቻልና በማስተዳደር ኃላፊነት ውስጥ ለመግባት፣ ወንጌልን በማስፋፋትና ደቀ መዛሙርትን በማፍራት ተግባራት ሁሉ የመሪነቱን ስፍራ ለመጨበጥ መዘጋጀት ነበረባቸው።

የሚስዮንና የቤተ ክርስቲያን ድርጅቶች በትምህርት የነበራቸው ተሳትፎ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ እየቀነሰ መጣ። ሚስዮኖችና አብያተ ክርስቲያን የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶቻቸውን ሥራ የቀጠሉና በአንዳንድ ቦታ አዳዲሶች የከፈቱ ቢሆንም፣ ብዙዎቹ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የሚከፈቱት ሃይማኖታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች፣ ማለትም በክፍለ ሐገራዊ መንግሥታትና በአጥቢያ መማከርት አማካይነት ይሆን ጀመር። በአንዳንድ ቅኝ ግዛት አገሮች ጠንካራ የፀረ-ክርስትናና ፀረ-ሚስዮናውያን ስሜት የሚያስፋፉ ሰዎች ነበሩ። በዚህም ሳቢያ ትምህርት ቤቶች በሙሉ ከሃይማኖታውያን ድርጅቶች መወሰድ አለባቸው የሚል አሳብ ለቅኝ ገዢ መንግሥታት ያቀርቡ ጀመር። ከ1950 ዓ.ም. በኋላ ቅኝ ገዢ መንግሥታት የትምህርትን ሂደት ጠበቅ አድርገው ያዙት። የሃይማኖት ትምህርት በሳምንት ምን ያህል ጊዜ መሰጠት እንዳለበት የሚወስን ሥርዓት አወጡ። ይህ ብቻም አይደል፤ ሥርዓተ-ትምህርቱንም ይነድፉ ጀመር። ቤተ ክርስቲያን በትምህርት ጉዳይ ከሁሉ የላቀ ተግባር የምታከናውንበት ሁኔታ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ በፍጥነት ያበቃ ጀመር።

ከ1945 በኋላ የሥነ-ጽሑፍ ሥራ ከመቼውም የላቀ ሚና ይጫወት ነበር። በ1900 ዓ.ም. በአፍሪካ ማንበብ የሚችሉ ሰዎች ቁጥር እጅግ ጥቂት ሲሆን፣ በ1945 ዓ.ም. ግን ብዙ የተማሩ ሰዎች ነበሩ። የመጀመሪያዎቹ ሚስዮናውያን ለክርስቲያኖች መጽሐፍ ቅዱስ የሰጧቸው ቢሆንም፣ አሁንም ተጨማሪ ክርስቲያናዊ ሥነ-ጽሑፎች አስፈለጉ። ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ በሕትመት ሥራ የተሳተፉ አብያተ ክርስቲያን ቁጥር እየጨመረ መጣና ክርስቲያናዊ ሥነ-ጽሑፍ በፍጥነት ጨመረ። በዚሁ መሠረት ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ በሚገኘው የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን አማካይነት ሥነ-ጽሑፍ በአዲስ አቀራረብ ተጀመረ። ብዙ መግለጫዎች ያሉት፣ ወቅታዊ ጉዳዮችን አስመልክቶ በየርእሱ አጫጭር ጽሑፎችንና የሚያስደስት አቀራረብ ያለው፣ ሰዎች ክርስቲያናዊ መጽሐፋችን በጉጉት እንዲገዙና እንዲያነቡ የሚጋብዝ መጽሐፍ ወጣ። መጽሐፉ የታተመው ናይጀሪያ በሚገኘው የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን አማካይነት ሆኖ “አፍሪካን

ቻሌንጅ” በሚል ርዕስ ይወጣ ነበር። በ1954 ዓ.ም. ሥርጭቱ ከ100,000 በልጧል።

በዚህ የታሪክ ክፍለ ጊዜ አዲስ የወንጌል ማሠራጫ ዘዴ ተገኘ። በ1954 ዓ.ም. ሦስት ወጣት የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን አባላት የመጀመሪያውን የክርስቲያን ራዲዮ ጣቢያ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ አቋቋሙ። አብዛኛዎቹ የአፍሪካ አገሮች በክልላቸው እንዲሠራ የሚፈቅዱት አንድ ራዲዮ ጣቢያ ብቻ ነበር። የራዲዮ ጣቢያው ባለቤትም ብዙ ጊዜ መንግሥት ነው። ያም ቢሆን የንግድ ወይም የግል ራዲዮ ጣቢያዎች በክልላቸው እንዲሠሩ የሚፈቅዱ አንዳንድ አገሮች ነበሩ። ከነሱም መሀል ላይቤሪያ፣ ኢትዮጵያ፣ ብሩንዲና ሞዛምቢክ ይገኙባቸዋል። የወንጌል ሥራ በአፍሪካ አንድ እርምጃ ወደፊት የሄደው በ1954 ዓ.ም. የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ላይቤሪያ ውስጥ ሞንፎቪያ አጠገብ “ራዲዮ ቪለጅ” የተባለ የራዲዮ ጣቢያ ባቋቋመ ጊዜ ነበር። ሲጀምር ማሠራጫዎቹ ጥቂት ነበሩ። ዛሬ ግን ለምዕራብ አፍሪካና ከዚያም ባሻገር በብዙ ቋንቋዎች ያሠራጫል።

በ1957 ዓ.ም. የመጀመሪያደቱ የምዕራብ አፍሪካ አገር ጋና (ጎልድ ኮስት) ነጻ ወጣች። ቀጥሎ፣ ሌሎች በቅኝ አገዛዝ ሥር የነበሩ ብዙ የምዕራብ አፍሪካ አገሮች ነጻነት በማግኘት ረገድ ጋናን ተከተሏት። የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን በአዲሱ የፖለቲካ ነጻነት ለመጠቀም ትዘጋጅ ጀመር። የአፍሪካ አገሮች ነጻ መውጣት በጀመሩ ጊዜ፣ ዋና ዋናዎቹ ሚስዮኖች ለአህጉሪቱ አብያተ ክርስቲያን እራሱን በራስ የማስተዳደር መብት ሰጥተዋቸው ነበር። ከብዙ ዓመታት በፊት የሚስዮን ማኅበራት ወደ ምዕራብ አፍሪካ በመጡ ጊዜ፣ ግባቸው ከዓመት ዓመት ከውጭ በሚገኝ እርዳታ ሥራቸውን የሚያካሄዱ ሳይሆን፣ ራሳቸውን ችለው በየአገሮቹ ክርስቲያኖች የሚመከሩና የሚተዳደሩ ብሔራዊ አብያተ ክርስቲያን ለመመሥረት ነበር። የሚስዮን ማኅበራት የአፍሪካ አብያተ ክርስቲያን የቤተ ክርስቲያን አስተዳደርና አመራርን እንዲያጎለሙ ከመርዳት ባሻገር በተለይ ከ1945 ዓ.ም. በኋላ ንብረትና መሣሪያዎቻቸውን (ማተሚያ ቤቶች፣ የሚስዮን ጣቢያዎች፣ ሆስፒታሎች ወዘተ.) አውርሰዋቸዋል። እነዚህ ንብረቶች ቤተ ክርስቲያን በወንጌል ሥራ ያለባትን ኃላፊነት ለመወጣትና ለእድገቷ ያስፈልጓት ነበር። በምሳሌነት የቀረበውና የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን በናይጄሪያ የፈጸመው ተግባር፣ በተለያዩ የምዕራብ አገሮች ውስጥ የተደረገውን ያመለክታል። በምዕራብ አፍሪካ የወንጌላዊ አብያተ ክርስቲያን ማኅበር ከሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን የወንጌል ሥራ ጥረት የተገኘ የአገሪቱ ቤተ ክርስቲያን ነው። ከ1950-1954 ዓ.ም. ባሉት ዓመታት እየተገናኘ መተዳደሪያ ደንቡን አዘጋጀ። በ1954 ዓ.ም. ካጎሮ እተባለው ስፍራ በተደረገ ስብሰባ መተዳደሪያ ደንቡ በቤተ ክርስቲያን መሪዎች

ተቀባይነትን አገኘ። ግንቦት 18 ቀን 1954 ዓ.ም. በምዕራብ አፍሪካ የወንጌላዊ አብያተ ክርስቲያን ማኅበር ቤተ ክርስቲያን ኤግቤ በተባለ ስፍራ ተመሠረተ። የሱዳን ኢንተሪየር ሚኒስቴርም ቀስ በቀስ የሚስዮኑን ንብረቶች ለቤተ ክርስቲያኒቱ ያስተላልፍ ጀመር። እስከ 1962 ዓ.ም. መጨረሻ በምዕራብ አፍሪካ የወንጌላዊ አብያተ ክርስቲያን ማኅበር ዘጠኝ የሚስዮን ጣቢያዎችን ተረከበ። ሌሎች ዘጠኝ ደግሞ በርክክቡ ሂደት ላይ ነበሩ። የቤተ ክርስቲያኒቱ ዋና ተግባር በአፍሪካ ሚስዮናዊ ማኅበር አማካይነት የምታካሂደው የወንጌል ሥራ ነበር። ይህ ማኅበር የራሱን 140 ሚስዮናውያን ልኳል። እስከ ሐምሌ 1963 ዓ.ም. ድረስ ሰማኒያ አምስቱ በሚስዮናዊው ሥራቸው ላይ ነበሩ። በምዕራብ አፍሪካ የወንጌላዊ አብያተ ክርስቲያን ማኅበር በ1962 ዓ.ም. 700 የተደራጁ አብያተ ክርስቲያን ነበሩት። ከ1960 ዓ.ም. ወዲህ 140 ያህል ተጨምረዋል።

ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የነበረችው የክርስቶስ ኢየሱስ ቤተ ክርስቲያን በ1960 ዓ.ም. ነጻ በመውጣት ላይ በነበሩት መንግሥታት ውስጥ በጣም ጥሩ ስፍራ ነበራት። አገሮች የፖለቲካ ነጻነታቸውን ያገኙበት ይህ ክፍለ ጊዜ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ያሉ ሕዝቦችን ፍላጎት ለማሟላት ከፍተኛ ዕድል ያገኘችበት ነበር።

ጥያቄዎች

1. የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት የቤተ ክርስቲያንን እድገት የገታው እንዴት ነበር?
2. በዊሊየም ሄሪስ የተጠመቁ የአይቬሪኮስት ሰዎችን ለመርዳት ወደ ስፍራው የሄደው የሚስዮን ማኅበር የቱ ነበር?
3. የጀርመን ሚስዮናውያን በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ምን ደረሰባቸው?
4. የሱዳን ኢንተሪየር ሚስዮን ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ የሞከረው አዲስ የሥነ-ጽሑፍ ዓይነት ምን ነበር?
5. እራሷን የምታስተዳድር ቤተ ክርስቲያን ማለት ምን ማለት ነው? ግዴታዎቿስ ምንድን ናቸው?

የማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ወደ ፊት መግፋት፡-

ከ1914-1960 ዓ.ም.

የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት

ከ1914-1960 ዓ.ም. የነበረውን ክፍለ ጊዜ በመመልከት የጀመርነውን ጥናት ስንቀጥል፤ ወደ ማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካና ወደ መጀመሪያው የዓለም ጦርነት ጅማራ ያደርሰናል። በዚህ የአፍሪካ ክፍል የምትገኘው ብቸኛ የጀርመን ቅኝ ግዛት ካሜሩን ነበረች። ቀደም ብለን እንዳየነው እዚያ የሚሠሩ ሦስት ዋና ዋና የፕሮቴስታንት የእምነት ክፍሎች ነበሩ። እነርሱም የባዘል ሚስዮን፣ የጀርመን ባፕቲስቶች እና የአሜሪካን ፕሬስቢቴሪያኖች ናቸው። የመጀመሪያዎቹ ሁለት ቡድኖች በዋናነት የጀርመን ሚስዮናውያን የሚገኙባቸው ነበሩ። በጥር ወር 1914 ዓ.ም. ሌላ የጀርመን ሚስዮን ካሜሩን ውስጥ ሥራውን ቢጀምርም፤ ጦርነቱ እስከፈነዳበት እስከ ነሐሴ ወር ብዙም እድገት አላሳየም። የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ሥራ በአብዛኛው ይሠራ የነበረው በጀርመን ሚስዮናውያን ነበር።

የጀርመን መንግሥት በ1915 ዓ.ም. ካሜሩንን መከላከሉን ስላቆመ፤ የግዛቲቱን ዋና ክፍል የፈረንሳይ መንግሥት ወሰደና እስከ 1960 ዓ.ም. የዘለቀ መንግሥት መሠረተ። በሰሜን ምዕራብ አቅጣጫ የሚገኘውና የግዛቲቱ አነስተኛ ክፍል የሆነው ክልል ያስተዳድረው ዘንድ ለእንግሊዝ መንግሥት ተሰጠ። ፈረንሳውያን የጀርመን ሚስዮናውያን በፍጥነት ከሥራቸው እንዲወገዱ ይፈልጉ ነበር። ስለዚህ የፓሪስ ሚስዮናዊ ማኅበር የፕሮቴስታንትን ሥራ አመራር እንዲወስድ፣ የፈረንሳይ የመንፈስ ቅዱሳውያን አበው ደግሞ የጀርመን ካቶሊክ ሚስዮናውያንን እንዲተኩ ተወሰነ። በአገሪቱ በስተ ደቡብ የሚገኙት የአሜሪካ ፕሬስቢቴሪያኖች ግን ሥራቸው ሳይተጓጎል ቀጥሎ ነበር።

የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት እንደተጠናቀቀ፤ የፈረንሳይ መንግሥት ማንኛውም የጀርመን ሚስዮናዊ ወደ ካሜሩን እንዳይመለስ ወሰነ። ስለዚህ በጦርነቱ ጊዜ የተደረገው ልዩ ማስተካከያ ከ1918 ዓ.ም. በኋላ ሳይለወጥ ቀጠለ።

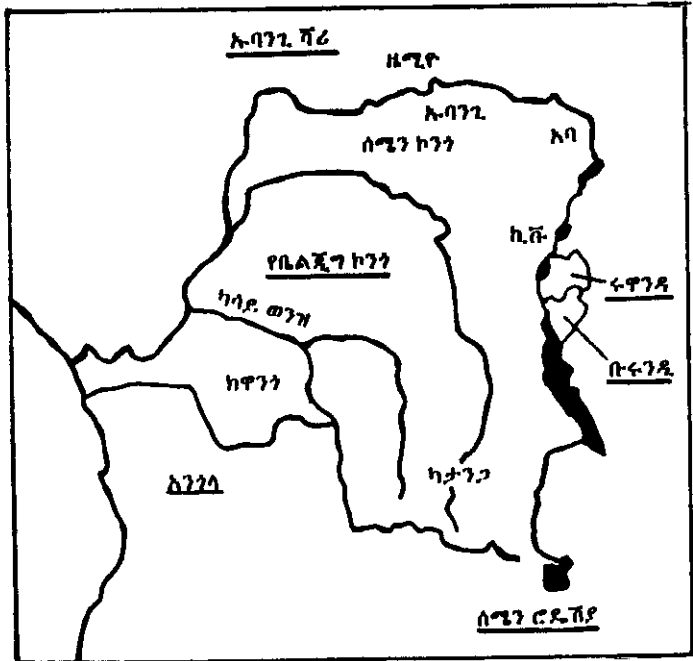
በምዕራብ አፍሪካ እንደሆነው በዚህም የአፍሪካ ክፍል የቤተ ክርስቲያን እድገት በጦርነቱ ምክንያት ችግር ደርሶባታል። ያም ቢሆን

በአንዳንድ ቦታዎች እድገት ነበር። የአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን ከጦርነቱ በፊት ነበር ምሥራቅ ኮንጎ ውስጥ ሥራ የጀመረው፤ ከ1914-1918 ዓ.ም. ባለው ጊዜ አያሌ አዳዲስ ጣቢያዎች ተከፍተዋል።

1918-1939 ፈጣን የእድገት ጊዜ

የፕሮቴስታንት ሚስዮን ድርጅቶች ከጦርነቱ በኋላ ወደ ማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ለመግባት አዲስ ግፊት ጀምረው ነበር። የሉተራን ወንድማማቾች የፓሪስ ሚስዮንን ሥራ ለመርዳት ካሜሩን የደረሱት በ1918 ዓ.ም. ነው። በ1920 ዓ.ም. ደግሞ የአሜሪካ ወንድማማቾች ቤተ ክርስቲያን ሚስዮን ከዚህ ቡድን ጋር በመቀላቀል በሥራው ተባበረ። በ1920 ዓ.ም. የሰሜን አሜሪካ የባፕቲስት ሚስዮን መማክርት ኡባንጊ-ቫሪ በተባለው አካባቢ መሀል አገር ሥራውን ጀመረ። ስለ አካባቢው ባለፈው ካቀረብነው ጥናታችን እንደሚያስታውሱት፡ በዚያ የአፍሪካ ክፍል ከ1914 ዓ.ም. በፊት ብዙ የፕሮቴስታንቶች ምስክርነት አልነበረም። የአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን በዚህች የፈረንሳይ ቅኝ ግዛት ሥራ የጀመረው፡ ኮንጎ ሚስዮን ጣቢያ ውስጥ የነበሩትና ሚስተር ጆን ባይስ የተባሉ ሰው ዜሚዮ በተባለው ስፍራ ትንሽ ጎጆ በሠሩበት በ1924 ዓ.ም. ነበር። በዚያው ዓመት ፈረንሳውያን ባልና ሚስት፡ እንዲሁም አሜሪካውያን የሆኑ ሌላ ባልና ሚስት ሚስዮናውያን ምሥራቅ ኡባንጊ-ቫሪ ውስጥ ያለውን የአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን ሥራ ለማገዝ ሚስተር ጆን ወዳለበት መጡ። በዚህ አካሄድ የአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን ወደ ቻድ ሐይቅ ሌላ እርምጃ ወሰደ። ይህ እንቅስቃሴ፡ ፒተር ሲ. ስካት ከሞምባላ ጀምሮ ወደ ምዕራብ አቅጣጫ የሚያመሩ የሚስዮን ጣቢያዎች ሰንሰለት ለመዘርጋት የነበረው ግብ አካል ነበር። በዚያው ዓመት አቦ እና ጄማ በተባሉ ቦታዎች ሁለት ጣቢያዎች ተከፈቱ። የአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን በ1925 ዓ.ም. በዚያ ግዛት ይሠሩ የነበሩ አሥራ አንድ ሚስዮናውያን ነበሩት። በሚቀጥሉት ስምንት ዓመታት ግን ሰዎቹ በሕመምና በሕክምና እንዲሁም በዕረፍት ፈቃድ ከአካባቢው በመለየታቸው የሚስዮናውያኑ ቁጥር ወደ አንድ ወርዶ ነበር። ዘግየት ብሎ ሥራውን ለማገዝ ወደ ኡባንጊ-ቫሪ ለመሄድ ፈቃደኛ የሆኑ ሌሎች ሚስዮናውያን ተገኙ።

ቤልጂየ ስካት ውስጥ የፕሮቴስታንት ሚስዮን ማኅበራት ቁጥር በጨመረ መጠን የሚስዮናውያኑ ቁጥርም አደገ። በጦርነቶቹ መካከል በነበሩት ሁለት አሥርተ ዓመታት፡ ኮንጎ ውስጥ የፕሮቴስታንት ሚስዮኖች ቁጥር እጥፍ ሆነ። በ1919 ዓ.ም. ኖርዌጂያን ባፕቲስቶች ሰሜን ኮንጎ ገቡ። በ1920 ዓ.ም. የአሜሪካ ሜኖናይት ባፕቲስቶች ወደ ስፍራው መጡ። በዚሁ ዓመት ምሕረት የአሜሪካን ሜኖናይት ወንድማማቾች ከዋንጎ

ወደተባለው አካባቢ መጡ። የሰባተኛው ቀን አድጼንቲስቶች አሥራ ሁለት በሚደርሱ የአፍሪካ ክልሎች ሥራቸውን የጀመሩ ሲሆን ኮንጎ የደረሱት በ1921 ዓ.ም. ነው። ይህ ዓመት የቤልጂየ ፕሮቴስታንቶች ሩዋንዳ የገቡበት፣ የሶሜን አሜሪካ የስዊድን ወንጌላዊት ነጻ ቤተ ክርስቲያን ኪሹ ወደተባለው አካባቢ የመጡበት፣ የእግዚአብሔር ጉባኤ ቤተ ክርስቲያን ሚስዮን ሶሜን ኮንጎ የደረሱበት ነበር። የኪሹ ክልል በ1922 ዓ.ም. ሦስት አዳዲስ ሚስዮኖችን ተቀበለች። እነርሱም ለአረመኔ ነጻ ወንጌላዊ ሚስዮን፣ ወንጌልን የማስፋፋት ማኅበር፣ የአፍሪካ ሚስዮን እና የእንግሊዝ ጳጳስቆስጣዊ ኅብረት ሚስዮን ነበሩ። በ1923 ዓ.ም. በአሜሪካ ነጻ ወንጌላዊ ቤተ ክርስቲያን ይደገፍ የነበረው የኢትዮጵያ ወንጌላዊ ሚስዮን ከመጣ በኋላ እስከ 1926 ዓ.ም. ባለው ጊዜ እንቅስቃሴው ፋታ ያገኘ ይመስላል። በዚያው ዓመት ከዩጋንዳ የሩዋንዳ አጠቃላይና የሕክምና ሚስዮን የተባለው የእንግሊዝ ሚስዮን እስፍራው ደረሰ። የአሜሪካ ወንድማማቾች የአማካኤል ሚስዮን ሶሜን ኮንጎ፣ ካናዳውያን ባፕቲስቶች ደግሞ ኩዋንጎ ወደተባለው ክልል መጡ። በ1927 ዓ.ም. ወንጌል ያልደረሳቸው ጎሣዎች ሚስዮን እና የኮንጎ ወንጌል ሚስዮን ኩዋንጎ ወደተባለው ስፍራ መጡ። በ1928 ዓ.ም. ደግሞ የዴንማርክ ባፕቲስቶች

ሩዋንዳ ደረሱ። ከ1918 ዓ.ም. በኋላ የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን ቁጥር በከፍተኛ ሁኔታ የጨመረ ቢሆንም፤ በቤልጂየም ኮንጎ ከፍተኛ ሚስዮናውያን የነበሯት ከቤልጂየም መንግሥት ገንዘብና ምክር ታገኝ የነበረችው የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ናት።

የቤልጂየም ኮንጎ የመጀሪያው ሴፕሬቲስት ቤተ ክርስቲያን የተጀመረው በ1921 ዓ.ም. ነበር። ሁኔታው በግንቦት ወር 1921 ዓ.ም. ከተጀመረ በኋላ በጥቂት ወራት ሥራውን ሙሉ በሙሉ ያከናውን ጀመር። እንካምባ የተባለው መንደር አባል የሆነውና ስምአን ኪምባንጉ የተባለ ሰው ዋተን በተባለ ስፍራ ያለችው ባፕቲስት ቤተ ክርስቲያን አባል ነበር። ይህ ሰው መለኮታዊ ሥራ እንዲፈጽም ኃይል እንደተሰጠው ቢገልጥም፤ በመጀመሪያ የፈውስ አገልግሎት ለመስጠት አልፈለገም ነበር። በርሱ የሚዳሰሱ ሁሉ ይፈወሳሉ የሚለው ወሬ እንደ ሰደድ እሳት በመሰራጨቱ፤ የሚስዮን ሆስፒታሎች ባዷቸውን እስኪቀሩ ድረስ በሽተኞች ትተዋቸው ወደዚሁ ሰው ሄዱ። በዚህም የተነሣ የእንካንባ መንደር የሙታን በድን ሳይቀር የሚሰበሰብበት ቅዱስ ስፍራ ሆነ። ስምአን ኪምባንጉ በመጀመሪያ የክርስትናን መልእክት የሚሰብከው ከባፕቲስት ቤተ ክርስቲያን በሰማው መሠረት ነበር። በተለይ አንድ ሰው ከአንድ ሚስት በላይ እንዳያገባ በጥብቅ አስተምሯል። ነገር ግን በስምአን ኪምባንጉ ዙሪያ የተሰባሰቡት ሰዎች በአጭር ጊዜ ውስጥ ጥንቅላና ባሕላዊ ሃይማኖታቸውን ማምጣት በመጀመራቸው የኪምባንጉያውያን ቤተ ክርስቲያን የክርስትናና የባሕላዊ ሃይማኖት ቅይጥ ሆነች። የቤልጂየም መንግሥት ስምአን ኪምባንጉን ሊገድለው ፈልጎ ነበር። ነገር ግን አንድ የሚስዮናውያን ቡድን፤ ኪምባንጉ ለሞት የሚያበቃ ወንጀል እንዳልሠራ ገልጦ ለቤልጅጉ ንጉሥ አልበርት በመጻፉ ንጉሡ ውሳኔውን ለወጠ። ከ1923 ዓ.ም. በኋላ የኪምባንጉያውያን ቤተ ክርስቲያን አባላቷ ባሕላዊ እምነታቸውንም እንዲይዙ ስለፈቀደች ያለማቋረጥ ታድግ ነበር። ይህን በማድረግም አንድ ዓይነት የክርስትና ተምሳሌት ገጽታ ነበራት። ዛሬ በጣም ትልቅ ቤተ ክርስቲያን ናት። የዛየር መንግሥት የሚያውቃቸው አብያተ ክርስቲያን ሦስት ብቻ ሲሆኑ፤ እነርሱም የዛየር የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን (ፕሮቴስታንት)፤ የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና የኪምባንጉያውያን ቤተ ክርስቲያን ናቸው።

ቤተ ክርስቲያን በትምህርት አንጻር በንቃት መሳተፉን ቀጠለች። ፈረንሳይ ኢኳቶሪያል አፍሪካ አገሮች (ካሜሩን፤ ጋቦን፤ የመካከለኛው አፍሪካ ሪፐብሊክ፤ የፈረንሳይ ኮንጎና ቻድ) ውስጥ ቅኝ ገዢው መንግሥት ትምህርትን ጥብቅ እና ከፍተኛ አድርጎት ነበር። ትምህርት ቤቶች የሚያስተምሩት የፈረንሳይን “ታላቅነት” ነበር። በመሆኑም ቅኝ ገዢዎች በትምህርት ቤታቸው ውስጥ ፈረንሳውያን ብቻ እንዲያስተምሩላቸው ፈለጉ። ይህ ሁኔታ የሚስዮን ትምህርት ቤቶችን ሥራ አስቸጋሪ አደረገው።

የቤልጂየ ኮንጎ ቅኝ ገዢዎች ከ1914-1926 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ለካቶሊክ ሚስዮን ትምህርት ቤቶች ገንዘብ መስጠታቸውን ቀጠሉ። ቤተ ክርስቲያኒቱም (የሮም ካቶሊካዊት) ለፕሮቴስታንት ሚስዮኖች ምንም ዓይነት ገንዘብ የማይሰጣቸው መሆኑን ለማረጋገጥ አዲስ አሠራር አበጀች። በ1926 ዓ.ም. በቤልጂየ መንግሥትና በቫቲካን መካከል አንድ ስምምነት ተደረገ። ይኸውም ለትምህርት የሚደረጉ ድጎማዎች በሙሉ ለካቶሊክ ሚስዮኖች እንዲሰጡ የሚል ነበር። የተገኘው የተትረፈረፈ እርዳታ በሺህ የሚቆጠሩ ኮንጎውያን የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርታቸውን በካቶሊክ ትምህርት ቤቶች እንዲከታተሉ ለማድረግና ትላልቅ ከፍተኛ ትምህርት ቤቶች እንዲሠሩ አስቻለ። የፕሮቴስታንት ሚስዮኖች የቻሉትን ያህል ቢጥሩም፤ የሚያገኙት ገንዘብ በቂ አልነበረም። ስለዚህ ሕጉ ተለውጦ የፕሮቴስታንት ሚስዮኖች የመንግሥት ገንዘብ እንዲያገኙ እስከፈቀደበት ከ1926-1948 ዓ.ም. ባለው ጊዜ መንግሥት ድጎማ የሚያደርግላቸው ትምህርት ቤቶች በሙሉ በካቶሊኮች እጅ ነበሩ። ይህም ቢሆን እንኳ ኮንጎ ውስጥ የነበሩ ብዙ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን የግል ትምህርት ቤቶችን አቋቁመዋል። ትምህርት ቤቶቹን ማስተዳደሩ ግን ብዙ ወጪ የሚጠይቅ ነበር።

በአንጎላ የነበረው የፖርቱጋል ቅኝ ገዢ መንግሥት በግዛቱ የሚኖሩ ትምህርት ቤቶች በሙሉ የአፍሪካ ቋንቋዎችን እንዳያስተምሩ፤ ወይም በእነዚህ ቋንቋዎች መጻሕፍት እንዳይታተሙ የሚደነግግ ሕግ አወጣ። ማንኛውም ነገር በፖርቱጋልኛ መከናወን ነበረበት። ይህ ሁኔታ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት አስጣጥን አስቸጋሪ ከማድረጉም ሌላ፤ ቅዱሳት መጻሕፍትን በአካባቢው ቋንቋዎች ለማሳተም ለሚፈልጉ የፕሮቴስታንት ሚስዮኖች ሥራ እንቅፋት ሆነ።

አብያተ ክርስቲያኑ በሕክምና ረገድ የሚያበረክቱትን አገልግሎት ቀጠሉ። በዚህ ጊዜ ተጨማሪ ሆስፒታሎችና ክሊኒኮች ተሠሩ። በአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን አማካይነት ኮንጎ ውስጥ ብዙ የሕክምና ሥራ ተከናወነ። የመጀመሪያው ሆስፒታል ዶክተር ኤልሳቤጥ ሐርልበርት በተባሉ ሴት አማካይነት አባ በተባለው ስፍራ ተከፈተ። እርሳቸው ከሞቱ በኋላ ከ1922-1926 ዓ.ም. ሥራውን የሚያካሂድ ሐኪም በስፍራው አልነበረም። ከ1923 ዓ.ም. ጀምሮ ኮንጎ ውስጥ ሌላ ሚስዮን ውስጥ ያገለግሉ የነበሩት ዶክተር ራልፍ ክላይንሽምት እና ባለቤታቸው በ1926 ዓ.ም. ወደ አፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን በመዛወር ወደ ስፍራው መጡ።

የሥነ-መለኮት ትምህርት መጋቢያንና ወንጌላውያንን የማሰልጠኑ ተግባር በብዙ ሚስዮኖች ተጀመረ። ለዚህ ተግባር እንደ ምሳሌ የሚጠቀሰው በአፍሪካ ኢንላንድ ሚስዮን አማካይነት ኮንጎ ውስጥ

የተጀመረው ሥራ ነበር። የመጀመሪያው የወንጌላውያን ትምህርት ቤት በ1924 ዓ.ም. አባ በተባለው ስፍራ ተከፈተ። ሥራውን የሚያካሂዱት ሚስተር ሐሪ ስታም የተባሉ ሰውዬና ባለቤታቸው ነበሩ። በዚሁ መሠረት ኮንጎ ውስጥ ከሚገኙ የተለያዩ ስፍራዎች የተመረጠ ሰዎች ወደ ቦታው መጡ። ወደዚህ ማሰልጠኛ በመጀመሪያ ከገቡት ብዙዎቹ በአሁኑ ጊዜ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ናቸው። ትምህርት ቤቱ ለብዙ ጊዜ አባ በተባለው ስፍራ ከቆየ በኋላ አዲ ወደተባለው ቦታ ተዛወረ። በሥርዓተ-ትምህርቱ ላይም የመጋቢያን ሥልጠና ኮርስ ታከለበት።

ኮንጎ ውስጥ የነበሩት ብዙ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን በጊዜው አቋምና አመለካከታቸውን በቅኝ ገዢዎች ዘንድ የሚወክላቸው ማዕከላዊ ድርጅት አስፈልጓቸው ነበር። ይህን ፍላጎት ከግብ ለማድረስ ሲባልም የኮንጎ ፕሮቴስታንት መማክርት ተመሠረተ። ከፕሮቴስታንት ሚስቶች መካከል የሌሉበትም ነበሩ። ኮንጎ ውስጥ አንድ ታላቅ የፕሮቴስታንት ቤተ ክርስቲያን የመመሥረት አሳብ ከነበራቸው መካከል የኤኪዩሚኒካል አስተሳሰብ የነበራቸው ብዙ ሰዎች በጉባኤው መሀል ነበሩ። ይህን የመሰለ ቤተ ክርስቲያን ስለመመሥረት ከሚስቶች አንዳንዶቹ ውይይት የጀመሩት በ1934 ዓ.ም. ነበር። በ1935 ዓ.ም. ታላቁ ሚስቶች መሪ ዶክተር ሞት ቤልጂግ ኮንጎን በመጎብኘት ከሚስቶች መሪዎች ጋር ተገናኘ። ያኔ ነው በትምህርቱ መስክ ለመተባበር ጠቃሚ እቅዶች የተነፈፈበት። ኮንጎ ውስጥ ከሚገኙ የፕሮቴስታንት ሚስቶች ጋር ለተያያዙት አብያተ ክርስቲያን በሙሉ የጋራ መጠሪያ የመፈጠሩ ጉዳይ የቀረበው በዚያ አጋጣሚ ነበር። በኮንጎ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን የሚለው ስም መጠሪያቸው እንዲሆን በ1935 ዓ.ም. ተስማሙ። በመጀመሪያ ኮንጎ ውስጥ ከሚገኙት በኮንጎ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን ጋር ተባብረው ለመሥራት የፈቀዱት የፕሮቴስታንት ሚስቶች አሥር ብቻ ነበሩ። ጊዜው እየገፋ ሲሄድ ግን ሌሎች ቡድኖች ይቀላቀሏቸው ጀመር። በመጨረሻ በ1972 ዓ.ም. የዛየር መንግሥት የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን በሙሉ ከዛየር የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን ጋር ካልተዋሀዱ እንደሚታገዱ አስታወቀ።

ሁለተኛው የዓለም ጦርነት

ጦርነቱ እንደገና በቤተ ክርስቲያን ሥራ ላይ ችግር አስከተለ። ሆኖም በዚህ ጊዜ በምዕራብ አፍሪካ እንደሆነው ሁሉ፣ በዚህኛው የአፍሪካ ክልልም ብሔራዊቱ ቤተ ክርስቲያን ዓለም አቀፉ ግጭት ያስከተለውን ችግር ለመቋቋም ተዘጋጅታ ነበር።

በፈረንሳይ ኢኳቶሪያል አፍሪካ የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን እጅግ ጠንካራ በሆነችባቸው ክፍሎች የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን ጎብረትን ለማገዝ በ1941 ዓ.ም. የካሜሩንና የኢኳቶሪያል አፍሪካ ወንጌላዊ ሚስዮኖች ውህደት ተቋቋመ።

በጦርነቱ ጊዜ ከፈረንሳይ ኢኳቶሪያል አፍሪካና ከቤልጂግ ኮንጎ ብዙ አፍሪካውያን በውትድርና ተመለመሉ። ይህ ሁኔታ ብዙ አጥቢያ አብያተ ክርስቲያን የወንድ አባሎቻቸው ቁጥር በከፍተኛ ሁኔታ ዝቅ እንዲል አድርጓል።

የነጻነት ጎዳና

በ1945 ዓ.ም. ማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የነበሩ ብዙ ሰዎች በፖለቲካ ጉዳይ አዲስ ፍላጎት ያሳዩ ጀመር። ለአብዛኛው ክፍል የፖለቲካ ነጻነት ፍላጎት ምዕራብ ወይም ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ በተመሳሳይ ወቅት እንደነበረው አይደለም። ፈረንሳይ ኢኳቶሪያል አፍሪካ ውስጥ የነበሩና በሚገባ የተማሩ ሰዎች ከፈረንሳይ ቅኝ አገዛዝ ጋር ለመሥራት ፈቃደኞች ነበሩ። ቤልጂግ ኮንጎ ውስጥ አንድ ጠንካራና የተባበረ ብሔራዊ ድምጽ ሊኖራቸው ያልቻለ ትናንሽ ነገዶችም ነበሩ። የፖርቱጋል ቅኝ ገዢዎች አንጎላ ውስጥ አፍሪካውያን ፖለቲካዊ ነጻነት እንዲፈልጉ የሚያደርጋቸውን የፖለቲካ ንቃተ ጎሊና እንዳያገኙ ይከላከሉ ነበር።

በትምህርት አንጻር ቤልጂግ ኮንጎ ውስጥ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን የነበረባቸው እገዳ የተነሣው በ1948 ዓ.ም. ሲሆን፤ ይህ የሆነው የቤልጂግ መንግሥት ለፕሮቴስታንት ትምህርት ቤቶች ድጎማ ሊያደርግ በተስማማበት ወቅት ነበር። ይሁን እንጂ ትምህርት ቤቶቹን የሚያስተዳድሩ ሰዎች ቤልጂግ ድረስ ሄደው ለአንድ ዓመት እንዳይማሩ ማድረግን ጨምሮ ብዙ ማዕቀቦች ነበሩ።

ምዕራብ አፍሪካ በፖለቲካ እድገቷ ከማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ቀድሞ እንደነበር ሁሉ፤ የምዕራብ አፍሪካ ፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያንም ከማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ አብያተ ክርስቲያን በላቀ ሁኔታ በአስተዳደርና ራሳቸውን በመቻል አድገው ነበር። ይህ የአፍሪካ ክፍል በፈረንሳይ፤ በቤልጂግ ወይም በፖርቱጋል ቅኝ ገዢዎች የሚገዛ መሆኑን ማስታወስ አለብን። በዚህ መሠረት እነዚህ ቅኝ ገዢዎች የሚመጡባቸው የአውሮፓ አገሮችም በሃይማኖት የሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ተከታዮች ነበሩ። ቀደም ሲል እንደተመለከትነው እነዚህ ቅኝ ገዢ መንግሥታት የሮም ካቶሊክ ሚስዮናውያንን በገንዘብና ለቤተ ክርስቲያኒቱ

ሥራ አጋዥ የሆነ ሕግ በማውጣት ይረዷቸው ነበር። የዚህም ውጤት በዚያ የአፍሪካ ክልል በ1960 ዓ.ም. ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን እጅግ ጠንካራ ሆኖ መገኘቷና የምዕመኖቿ ቁጥርም ከፍተኛ መሆኑ ነው። በሌላ በኩል ግን የፕሮቴስታንት ሚስዮኖች አብያተ ክርስቲያናቸውን በማሳደግ ረገድ አስቸጋሪ ጊዜ አሳልፈዋል። ስለዚህ በ1960 ዓ.ም. በአካባቢው የነበሩ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን፣ ራሳቸውን ሙሉ በሙሉ ለመቻል የምዕራብ አፍሪካ አብያተ ክርስቲያንን ያህል ምቹ ሁኔታ አልነበራቸውም። ይሁን እንጂ ከ1960 ዓ.ም. በኋላ ነገሮች በፍጥነት መለወጥ ጀመሩ።

ጥያቄዎች

1. ካሜሩን ውስጥ የነበሩት የጀርመን ሚስዮናውያን በ1915 ዓ.ም. ምን ደረሰባቸው?

2. ስምኦን ኪምባንጉ ማን ነበር? ምን ሠራ?

3. የቤልጂግ ቅኝ ገዢዎች የሮም ካቶሊኮችን በትምህርት መስክ የረዷቸው እንዴት ነበር?

4. ኮንጎ ውስጥ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን የተደራጀው መቼ ነው? የተመሠረተውስ ለምን ነበር?

5. የቤልጂግ መንግሥት በ1948 ዓ.ም. የትምህርት ፖሊሲውን የለወጠው እንዴት ነበር?

ደቡብ አፍሪካ ከ1914-1960፡- ቤተ ክርስቲያን ራስዋን የማስተዳደር የላቀ ሥልጣን

የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት

ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ጀርመኖች የያዙት ግዛት የጀርመን ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ ነበር። እንደ ሌሎቹ የጀርመን ግዛቶች ጦርነቱ በዚያ ክልል በነበረችው ቤተ ክርስቲያን ላይም አያሌ አስቸጋሪ ሁኔታዎችን ፈጥሯል። በ1916 ዓ.ም. የደቡብ አፍሪካ ጦር ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኘውን የጀርመን ጦር ድል በማድረግ አካባቢውን ተቆጣጠረ። በጊዜው ብዙ ጀርመናዊ ሚስቶናውያን ለጥቂት ጊዜ ቢታሠሩም፤ አንዳንዶቹ ወደ ሚስቶን ጣቢያዎቻቸው እንዲመለሱና ሥራቸውን እንዲቀጥሉ ተፈቀደላቸው። ሚስቶናውያኑ ወደ ሥራቸው ከተመለሱ በኋላ፤ የገጠማቸው ትልቅ ችግር ወጪዎቻቸውን ለመሸፈን አለመቻላቸው ነው። በጦርነቱ ምክንያት ከጀርመን የሚመጣ አንዳችም ገንዘብ አልነበረም። ስለዚህ ሚስቶናውያኑ በራሳቸው ጥረት ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ እርዳታ መሰብሰብ ነበረባቸው።

ምዕራብና ማዕከላዊው ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ እንደሆነው ሁሉ፤ ጦርነቱ ደቡብ አፍሪካና ሌሎች ቦታዎች በሚገኙ ቤተ ክርስቲያኖች እድገት ላይ ተመሳሳይ ችግሮችን ፈጥሮ ነበር።

በጦርነቱ ጊዜ የተፈጸመና በታሪካችን ልንመለከተው የሚገባ አንድ ዓመፅ አለ። ዓመፁ ክርስቲያናዊ ዓመፅ ነው ተብሏል። ይህ የቺሌምብዌ ዓመፅ በመባል የታወቀው ንቅናቄ፤ ብቻውን የሚሠራውና ጆሴፍ ቡስ የተባለ ሚስቶናዊ፤ ኒያሳላንድ (ማላዊ) ውስጥ ብላንታየር እተባለ ስፍራ የሚሰኩን ጣቢያ ወደመሠረተበት 1892 ዓ.ም. መለስ ብለን የምንመለከተው ሊሆን ይችላል። ጆሴፍ ቡስ ከክርስትና ጋር ዘረኝነትንም አስተማረ። የቤተ ክርስቲያኑ አባላት ለሆኑት አፍሪካውያን፤ ነጮች የማይታመኑና በአጠቃላይ መጥፎዎች እንደሆኑ አስተማራቸው። ትምህርቱ በብላንታየር ዙሪያ መጥፎ ስሜት ስለፈጠረ መንግሥት ከአገር አስወጣው። ከአገር ከመውጣቱ በፊት፤ ከታከታዮች አንዱ የሆነውንና ጆን ቺሌምብዌ የተባለውን ሰው ለሦስት ዓመት ትምህርት አሜሪካ ወደሚገኘው የጥቁር አሜሪካውያን ኮሌጅ ልኮት ነበር። ቺሌምብዌ መጋቢ ካህን ሆኖ ከአሜሪካ

ወደ ኒያሳላንድ በመመለስ የአፍሪካ ባፕቲስት ቤተ ክርስቲያንና የፕሮቬደንት ኢንዱስትሪያዊ ሚሰዮንን አቋቋመ። የዚህ ሰው አቢይ መልእክት ከጆሴፍ ቡስ መልእክት ጋር ተመሳሳይ ነበር። ይህ ሰው ክርስቲያን ነኝ ቢልም ለተከታዮቹ መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ ከሚያስተምረው ውጭ “ጠላቶቻችሁን” ግደሉ እያለ ያስተምር ጀመር። ጠላቶችን መውደድና በጎ ማድረግ የሚለውን የክርስቶስ ፈለግ በመከተል ፋንታ፥ ኒያሳላንድ ውስጥ የነበረውን ማኅበራዊ ሕይወት በኃይል ለመለወጥ ሞከረ። በዚሁ መሠረት ጥር 23 1915 ዓ.ም. ሁለት መቶ ተከታዮቹን ይዞ የአንዱን ነጭ ገበሬ ቤት ወረረ። በወረራው ሦስት አውሮፓውያን ሲገደሉ ሌላው ቆሰለ። ብላንታየር ውስጥም ሁለተኛ ጥቃት አደረሰ። ብዙ አፍሪካውያን ከዚህ የቺሌምብዌ የዓመፅ ድርጊት ጋር አንተባበርም አሉ። በዚህም የተነሣ ጥቃቱ ያለመሳካቱን እንደተረዳ ወደ ሞዛምቢክ ለመሸሽ ሞከረ፤ ግን አልተሳካለትም። ክልሉን ከመልቀቁ በፊት በአገሪቱ ጦር ተከበበና በተደረገው ጦርነት ተገደለ።

ከ1918-1939

ጦርነቱ ለደቡብ አፍሪካና ለሰሜናዊ ሮዴሺያ አገሮች ከ1918 ዓ.ም. በፊት ከሚያውቁት የላቀ የኢኮኖሚ እድገት አመጣላቸው። ጦርነቱ ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኙትን የወርቅና የኢንዱስትሪ ምርቶች ተፈላጊ አደረጋቸው። የመዳብ ተፈላጊነት ደግሞ የሰሜናዊ ሮዴሺያ የማዕድን ኢንዱስትሪ እንዲስፋፋ ምክንያት ሆነ። ውጤቱም ከ1918 ዓ.ም. በኋላ እነዚህ ኢንዱስትሪዎች ማደጋቸው ነው። ይህም በኢንዱስትሪዎችና በማዕድናት ስፍራዎች የሚሠሩ ብዙ አፍሪካውያንን ከገጠር ወደ ከተማ አስፈለሰ። ‘የገንዘብ’ ኢኮኖሚ መጀመርና ወንዶች ሚስትና ልጆቻቸውን እየተዉ ወደ ከተማ በመሄድ ለረጅም ጊዜ መቆየታቸው፥ የነገዶችን መበታተን አስከተለ። ይህ ሁኔታ ሕዝቡ እንደ ትህትናና አክብሮት ያሉ ባሕሎቹን እንዲተው አደረገው። ውጤቱም የሕገ ወጥነት መስፋፋትና የሥነ-ምግባር ውድቀት ሆነ። ይህ በተለይ ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የተፈጸመ ሲሆን፥ አፍሪካውያን ለማዕድን ሥራ በሚቀጠሩባቸው በሰሜናዊና በደቡባዊ ሮዴሺያ፥ እንዲሁም ኒያሳላንድ ውስጥም የታየ ነገር ነው።

ይህ፥ ቤተ ክርስቲያን ኢየሱስ ክርስቶስ የሚሰጠውን እውነተኛ የሕይወት ትርጉም ለሰዎች የምታሳይበት ዓይነተኛ አርአያ ነበር። ይሁን እንጂ በከተሞችና በማዕድናት ስፍራዎች የሚሠሩ በቂ የቤተ ክርስቲያን ሠራተኞችና ሚሰዮናውያን አልነበሩም። ከዚህም ሌላ ብዙ የማዕድን ኩባንያዎችና ባለቤቶቻቸው ሚሰዮናውያኑ ሠራተኞቻቸውን ያስጨንቋቸዋል ብለው ስላመኑ ሚሰዮናውያን ከሠራተኞቻቸው ጋር

እንዲገናኙ አይፈቅዱም ነበር። ያም ሆኖ እንደሚገባው ባይሆንም መጠነኛ እድገት ታይቷል።

ከ1918-1939 ዓ.ም. ያለው ጊዜ በደቡብ አፍሪካ ለሚገኙ አብያተ ክርስቲያን እራሱን የመቻልና የማስተዳደር ጠቃሚ ጊዜ ነበር። እንደሚያስታውሱት ቤተ ክርስቲያን ከየትኛውም የአፍሪካ ክፍል ይልቅ በአሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን ደቡብ አፍሪካ ውስጥ በፍጥነት አድጋለች። ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ያሉት ዋና ዋና አብያተ ክርስቲያን እስከ 1918 ዓ.ም. አንድ መቶ ዓመት ያህል ዕድሜ ነበራቸው። እንደሚያስቡት ይህ ጊዜ አፍሪካውያን የቤተ ክርስቲያኒቱን አመራር የሚይዙበት ትክክለኛ ወቅት ነበር። አብያተ ክርስቲያኑን በሙሉ ለመጥቀስ ባይቻልም ልንመለከታቸው የሚገቡ ጥቂት ምሳሌዎች አሉ።

የደቡብ አፍሪካ ፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተችው በ1897 ዓ.ም. ነው። ይህች ቤተ ክርስቲያን ነጮች የነበሩባቸውና አፍሪካውያን አባላት ያሉባቸውን ሌሎች የፕሬስቢቴሪያን አብያተ ክርስቲያን የምትጨምር ነበረች። ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኙ ነጭ ፕሬስቢቴሪያውያን የአፍሪካን ቤተ ክርስቲያን አስተዳደር መምራት አለባቸው ወይስ የለባቸውም በሚለው ጉዳይ አንዳንድ አለመስማማት ነበር። አፍሪካውያን የአመራር ሥልጣኑን የጨበጡበት የደቡብ አፍሪካ የባንቱ ፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያን በ1923 ዓ.ም. ተመሠረተች። አዲሲቱ ቤተ ክርስቲያን በሰባት ሲኖዶስ የተደራጁ አርባ አምስት አጥቢያ አብያተ ክርስቲያንን ያቀፈች ሲሆን፤ ከ22,000 በላይ ቋሚ አባላትና ለአባልነት የተዘጋጁ 7,000 እጩዎች ነበሯት። ለእነዚህ ሁሉ ምዕመናን የመጋቢነት አገልግሎት የሚሰጡት አርባ ስምንት አውሮፓውያንና አፍሪካውያን አገልጋዮች ነበሩ። ሚስዮናውያኑ በአፍሪካ አገልጋዮች የሚመራውን የደቡብ አፍሪካ ፕሬስቢቴሪያን ቤተ ክርስቲያንን ከአዲሱ ቤተ ክርስቲያን ጋር ቀላቀሉ። እንዲሁም በ1927 ዓ.ም. የባንቱ ባፕቲስት ቤተ ክርስቲያን አፍሪካውያን መጋቢዎች የቤተ ክርስቲያኒቱን የአስተዳደርና የአመራር ስፍራ ሊይዙ በሚያስችላቸው ሁኔታ ተደራጀች።

በ1872 ዓ.ም. የፓሪስ ሚስዮናዊ ማኅበር ባሱቶላንድ (ሌቦቶ) ውስጥ አፍሪካዊቱን ቤተ ክርስቲያን እራሷን ለማስቻል እንቅስቃሴ ጀምሮ ነበር። በመጨረሻም በ1898 ዓ.ም. ማዕከላዊ የቤተ ክርስቲያን መማከርት ለባሱቶላንድ ቤተ ክርስቲያን ተመሠረተላት። “ሲባካ” ተብሎ የሚጠራው መማከርት ከአውሮፓውያን ሚስዮናውያንና ባሱቶ ውስጥ መጋቢያን ካህናት እንዲሆኑ በእኩልነት ደረጃ እንዲሁም ከተለያዩ ምዕመናን ተወካዮች ተውጣጥቶ የተመሠረተ ሲሆን፤ በቤተ ክርስቲያን ጉዳዮች ሁሉ ላይ ተገቢውን ውሳኔ የማስተላለፍ ሥልጣን ነበረው። እነዚህም የሥነ-

ሥርዓት፣ የገንዘብ፣ የክልል ሰበካ ጉባኤዎችን የማቋቋም፣ የመጀመሪያ ደረጃ የመጽሐፍ ቅዱስና የሥነ-መለኮት ትምህርት ቤቶች ጉዳዮች ነበሩ። ማንኛውም የአስተዳደር ነክ ጉዳይ ሴሱቶ በተባለው ስፍራ ይከናወን ነበር። ስለዚህ 1898 ዓ.ም. የባሉቶላንድ ቤተ ክርስቲያን የተወለደችበት ጊዜ ነው ብሎ ለማሰብ ይቻላል። የቤተ ክርስቲያኒቱን ሕልውናና አሠራር የሚመለከቱ ሕግጋትና ትእዛዛትን የያዘው የመተዳደሪያ ደንብ በሚገባ ተሻሽሎና በአሥራ ዘጠኝ ምዕራፎች ተዘጋጅቶ የወጣው በ1927 ዓ.ም. ነው።

ከመጀመሪያው የዓለም ጦርነት በኋላ አፍሪካ ውስጥ አዲስ ሃይማኖት ተከሰተ። ይህ አዲስ ሃይማኖት ራሳቸውን የይሆዋ ምስክሮች (Jehovah Witness/ጅሆቫ ዊትነስ) ብለው በሚጠሩና ከአሜሪካ በመጡ ሚስጥናውያን አማካይነት የመጣ ነው። እነዚህ ሰዎች ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ስለማያምኑ ክርስቲያኖች አይደሉም። በመጀመሪያ ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ሥራቸውን ጀመሩና ከዚያ “ኮፐርቤልት” ወደተባለው ሰሜናዊ ሮዴሺያ ክልል ተዛወሩ። ብዙ ተከታዮች ያገኙት በከተሞች አካባቢ ነበር። አሁን ያሉት መንግሥታት በሙሉ ጠፍተው የእነርሱ አባላት ዓለምን የሚገዙበት አዲስ ዘመን እንደሚመጣ ይሰብኩ ነበር። ፕሮቴስታንቶችም ሆኑ የሮም ካቶሊኮች የሰይጣን መሣሪያዎች ናቸው አሉ። እነዚህ ቡድኖች እጅግ ከባድ ችግር ስላስከተሉ በሰሜናዊ ሮዴሺያና በኒያሳላንድ እንዳይሠሩ ታገዱ። (የይሆዋ ምስክሮች ጸረ መንግሥት አቋም ስላላቸው፣ አፍሪካ ውስጥ ከሚገኙ ነጻ መንግሥታት ጋር እንኳ አይተባበሩም። የማላዊ መንግሥት ነጻነቱን እንደተቀዳጀ ወዲያውኑ የይሆዋ ምስክሮች ሃይማኖት አገሪቱ ውስጥ እንዲሠራ የማይፈቀድለትና የታገደ መሆኑን ይፋ አደረገ። የይሆዋ ምስክሮች የታገዱባቸው ብዙ የአፍሪካ አገሮች አሉ።)

እስከ 1918 ዓ.ም. በተባበረችው ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ለብቻቸው የተነጣጠሉ 120 የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያናት የነበሩ ሲሆን፣ ቁጥራቸው በየዓመቱ ይጨምር ነበር። የአፍሪካን ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ለማጥናት ይረዳ ዘንድ እነዚህን ለብቻቸው የተለዩ የደቡብ አፍሪካ አብያተ ክርስቲያን በሁለት ክፍሎች እንመድባቸዋለን። አንዱ ቡድን ውስጥ ያሉት ጽዮናውያን አብያተ ክርስቲያን በመባል ይጠሩ ነበር። እነዚህ የተለዩ ወይም ሴፕራቲስት አብያተ ክርስቲያን በነቢያት ላይ ባላቸው ትኩረት የሚታወቁና መጽሐፍ ቅዱስ የመጨረሻው ባለሥልጣን እንደሆነ የሚያምኑ፣ ለትምህርት ግን አነስተኛ ትኩረት የሚሰጡ ናቸው። ከአብያተ ክርስቲያኑ ብዙዎቹ ለብሉይ ኪዳንና ለአይሁድ ሃይማኖት ትኩረት ይሰጡ ነበር። እንደውም ጽዮናዊነት የሚታይባቸውና አዲስ ኪዳንን በፍጹም የማይቀበሉ አብያተ ክርስቲያን

ደቡብ አፍሪካ ውስጥ አሉ። በዚህ ቡድን ውስጥ የሚገኙ ሌሎች የእምነት ክፍሎች “የእምነት ፈውስ”ን እና ሌሎች የጳንጠቆስጣዊ ስጦታዎችን የሚለማመዱ ናቸው። ሌሎቹ “የኢትዮጵያ ዓይነት” አብያተ ክርስቲያን ይባላሉ። በዚህ ቡድን ውስጥ ያሉት አብያተ ክርስቲያን ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ከሚገኙ ዋና የእምነት ክፍሎች ጋር ይመሳሰላሉ። አገልግሎታቸውን የሚያካሂዱበት መንገድ ተመሳሳይ ነው። ለትምህርትና ለቤተ ክርስቲያን እድገት ከፍተኛ ጥረት ያደርጋሉ። ከዋናዎቹ የእምነት ክፍሎች የሚለዩት የአውሮፓ ሚስዮናውያንን ለመቀበል ባለመፍቀዳቸው ነው።

ዓመታት እየገፉ በሄዱ ቁጥር ሁለቱም ዓይነት አብያተ ክርስቲያን ደቡብ አፍሪካ ውስጥ አደጉ። በ1932 ዓ.ም. በመንግሥት የተመዘገቡትና እነዚህን የመሰሉ 292 አብያተ ክርስቲያን ነበሩ። ከአንድ ዓመት በኋላ ግን ቁጥራቸው 322 ደረሰ። በ1948 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የነበሩት ሴፕሬቲስት አብያተ ክርስቲያን ከ900 ይበልጡ ነበር። ለምንድነው ይህን ያህል ብዙ የእምነት ክፍሎች ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የተፈጠሩት? ብለን እንጠይቅ ይሆናል። አንድ አጠቃላይ መልስ መስጠቱ አስቸጋሪ ቢሆንም፣ ዋናው ነገር የደቡብ አፍሪካ መንግሥት በነጮችና በጥቁሮች መካከል የዘር ልዩነት በማድረግ ብዙ አፍሪካውያን ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ከሚገኙት ነጮች ጋር የግንኙነት ታሪክ ካላቸው ማናቸውም አብያተ ክርስቲያን ጋር ለመገናኘት አለመፈለጋቸው እንደሆነ ይታመናል።

ሁለተኛው የዓለም ጦርነት 1939-1945

ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የምትገኘው ቤተ ክርስቲያን በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ምክንያት ብዙ ችግር አልገጠማትም። ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ ከሚገኙት የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን አምስቱ ብቻ ጀርመናውያን በመሆናቸው ታሥረዋል። ሌሎቹ ጥቂት ጀርመናውያን ግን በደቡብ አፍሪካ ውስጥ እንዲሠሩ ተፈቅዶላቸዋል።

የደቡብ አፍሪካ የክርስቲያናት መማከርት በጦርነቱ ወቅት አቋማቸውን አጠናከሩ። የመማከርቱ ድርጅት ዘጠኝ ዋና ዋና የእምነት ክፍሎችን ይዞ በ1936 ዓ.ም. ተመሠረተ። በ1941 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኘው የሆላንድ ተህድሶ ቤተ ክርስቲያን ከድርጅቱ ወጣ። ምክንያቱ በመማከርቱ የዘረኝነት አመለካከት አለመስማማቱ ነበር። ቀደም ብለን እንዳጠናናቸው የክርስቲያን መማከርት ጉባኤዎች ሁሉ የዚህኛውም ዋና ዓላማ ፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን በመንግሥት ፊት አንድ ድምፅ እንዲኖራቸው ማድረግ ነበር።

ከጦርነቱ በኋላ የነበረው ጊዜ፡- 1945-1960 ዓ.ም.

አብዛኛው የደቡብ አፍሪካ ክልል ከ1945-1960 ዓ.ም. በነበረው ጊዜ እንደሌሎቹ የአፍሪካ ክፍሎች የነጻነት ዝግጅት የሚያደርግበት አልነበረም። እንዲያውም ጥቂት ነጭ ሰፋሪዎች የአፍሪካውያንን ነጻነት በብዙ ሁኔታዎች ለመንጠቅ ጥረት የሚያደርጉበት ጊዜ ነበር። በዚህ ጊዜ ቤተ ክርስቲያን ለትክክለኛ ፍትሕና ለወንድማማችነት መቆሟን ቀጠለች። ነገር ግን ደቡብ አፍሪካ፣ ደቡብ ምዕራብ አፍሪካ፣ ሞዛምቢክና ሮዴሺያ ውስጥ የወጡት ሕጎች፣ የቤተ ክርስቲያንን ሥራ ከጊዜ ወደ ጊዜ አስቸጋሪ ያደርጉት ጀመር።

በ1948 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ ናሽናሊስት ፓርቲ ሥልጣን ያዘ። የፓርቲው ግልጽ ፕሮግራም “አፓርታይድ” ወይም የዘር ልዩነት መሆኑም ተረጋገጠ። ከዓመት ዓመት አፍሪካውያን ከአውሮፓውያን ጋር እንዳይቀላቀሉ የሚደነግጉ ሕግጋትን ይወጡ ጀመር። እጅግ ከከፉት የዘር ልዩነት (Apartheid/አፓርታይድ) እርምጃዎች አንዱ በ1953 ዓ.ም. የወጣው የባንቱ ኤዱኬሽን አካት ነው። ይህ ሕግ የአፍሪካውያንን ትምህርት ከሚሰዩናውያን ቁጥጥር በማውጣት፣ የሰዎችን አእምሮ የመንግሥት ፖሊሲ መሣሪያ ለማድረግ የሚቀርጽ ነበር። በዚህ መሠረት አፍሪካውያን ዝቅተኛ ትምህርት ነበር የሚሰጣቸው። ያም ቢሆን ዋና ተግባራቸው ለሆነው የጉልበት ሥራ ብቻ የሚረዳቸው ነበር። የቤተ ክርስቲያን መሪዎችና ሚስዮናውያን ከመቶ ዓመታት በላይ ለሆነ ጊዜ ለደቡብ አፍሪካ አፍሪካውያን በጣም የላቀና የተሻለ ትምህርት ለመስጠት ሞክረው ነበር። ከ1953 ዓ.ም. በኋላ ግን ይህ እንዳይቀጥል የደቡብ አፍሪካ መንግሥት አገደ።

በ1954 ዓ.ም. የሰሜናዊና የደቡባዊ ሮዴሺያ እንዲሁም የኒያላላንድ ፌዴሬሽን በእንግሊዝ መንግሥት ተደራጀ። ይህ ፌዴሬሽን የአፍሪካውያኑን ፍላጎት በሚጸረር ሁኔታ ለአሥር ዓመታት ከሠራ በኋላ ፈረሰና፣ ዛምቢያና ማላዊ የታወቁ ነጻ መንግሥታት ሆኑ። በዚህ ጊዜ ሰሜናዊ ሮዴሺያና ኒያላላንድ ውስጥ ያሉት አብያተ ክርስቲያን ራሳቸውን ሙሉ በሙሉ ወደ መቻል በማደግ ላይ ነበሩ።

ቤቼዋናላንድ (በትስዋና) ውስጥ በለንደን ሚስዮናዊ ማኅበር የተመሠረቱ አብያተ ክርስቲያን ተደራጅተውና ራሳቸውን ችለው በ1943 ዓ.ም. ሥራቸውን ጀመሩ። በመጀመሪያ የአብያተ ክርስቲያኑ አመራር አፍሪካውያንና አውሮፓውያን መሪዎች በጋራ የያዙት ነበር። ከጊዜ በኋላ ግን በአፍሪካውያን እጅ ገባ።

በፕሮቴስታንት ሚስዮን አማካይነት ሞዛምቢክ ውስጥ ይካሄድ የነበረው ሥራ ከ1945 ዓ.ም. በኋላ የገጠመውን ችግር በመቋቋም ሥራውን ቀጠለ። ፖርቱጋሎች በ1940 ዓ.ም. የፕሮቴስታንት ሚስዮናውያን ወደ ሞዛምቢክ እንዳይገቡ ለማገድ ሞክረዋል። ሆኖም እንዳው በ1945 ዓ.ም. ተነሣና ጥቂት ፕሮቴስታንቶች እንዲገቡ ተፈቀደላቸው። ቀጥለው በነበሩት ዓመታት መግቢያ ፈቃድ፣ የቪዛና ሌሎች ብሔራዊ ሕጎች በአገሪቱ ያለቸውን የፕሮቴስታንት ቤተ ክርስቲያን እድገት አዳጋች አደረጉት።

በ1960 ዓ.ም. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን እጅግ ብርቱ ነበረች። የጥቂት ነጮች መንግሥታት በነበሩባቸው አካባቢዎች ግን በቀለም ልዩነት ጥላቻ የተነሣ የቤተ ክርስቲያን እድገት ከፍተኛ እንቅፋት ገጥሞት ነበር። የ“አፓርታይድ” እና ሌሎች የነጮች ሕጎች የአብያተ ክርስቲያንን ተግባር ውሱን አደረጉት። ደቡብ አፍሪካ፣ ደቡብ ምዕራብ አፍሪካና ሮዴዢያ ውስጥ የነበሩት ብዙ የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያን እራሳቸውን የቻሉ ቢሆኑም፣ የሚሠሩባቸው ምድሮች ግን ነጻ አልነበሩም። ገና “የብዙሀን አስተዳደር” አላገኙም ነበር።

ጥያቄዎች

1. የቺሌምብዌ ዓመፅ ምን ነበር? ይህ ሁኔታ “ክርስቲያናዊ እንቅስቃሴ” የማይሆንበት ምክንያት ምንድር ነው?

2. “ጽዮናዊ ዓይነት” ቤተ ክርስቲያን ምንድነው?

3. “ኢትዮጵያ ዓይነት” ቤተ ክርስቲያን ምንድነው?